

EVOLUȚII DEMOGRAFICE ÎN LIVADA (JUDEȚUL SATU MARE): 1867-1906

Camelia DAVID

Abstract: (Demographical evolution in Livada (Satu Mare county): 1867-1906) *This paper aims at reconstituting the family life in Livada village (at present a city) from the second half of the 19th century and the beginning of the 20th century. The analyzed problems are typical of the whole Transylvania; however, there are also some specific situations due to the ethnical and confessional diversity of Livada.*

Livada village (today a city) is located in the north-east of Satu Mare county, 23 km from Satu Mare, at the bifurcation of the national roads: Satu Mare- Baia Mare and Satu Mare-Negresti-Oas. The territory of the commune superposes Somesului Field and it is crossed by the river Tur and the streams Racta and Eger. In the analyzed period, the evolution of the population was oscillating as the censuses made in Transylvania in 1880, 1900 and 1901 show: in 1900 there were 2145 inhabitants, fewer than in 1890 (2240 inhabitants). The difference is given by migration and not by a higher mortality. However, the number of families was growing: in 1880 there were 280 households, in 1900 there were 370 and in 1910 the number was 377. The number of the family members was decreasing, so a possible modern demographic behaviour - families having fewer children- was highlighted.

Ethnically speaking, there was a diversity of nationalities, some being natives, while others settled here as a result of the 19th and the beginning of 20th century colonization (Slovaks, Croats and Carpatho-Russians). These nationalities settled here because the village was situated at the intersection of some commercial roads: Satu Mare- Baia Mare and Satu Mare- Oasului area (then Ugocea).

The ethnical diversity determined a confessional diversity; as a result, three religious communities appeared: Greek- Catholic, Roman-Catholic and Calvinist. Beside these, there was a smaller community, the Israelites, which would be diminished till total disappearance after the Second World War (in the spring of 1944 the Jews from the present Satu Mare county -and not only -were deported to Auschwitz).

Our research is a case study, one of many others, that can be done on the Transylvanian village, no matter of the historic period. We hope that through this paper we have contributed to revealing a part of the truth instead of those who cannot do it anymore.

Keywords: *Demographical evolution, Livada, Satu Mare, County, population, households, families*

1. Date geografice

Comuna (azi orașul) Livada, este situată în nord-estul județului Satu Mare, la 23 de km de municipiul Satu Mare, la bifurcația drumului național: Satu Mare - Baia Mare și Satu Mare - Negrești Oaș. Teritoriul comunei se suprapune peste Câmpia Someșului, fiind străbătut de râul Tur și pâraurile Racta și Eger. Se învecinează la nord-vest cu comuna Turulung, la vest cu comunele Botiz și Odoreu, în sud cu comuna Medieșu Aurit, iar în est cu comunele Orașu Nou, Călinești și Gherța Mică.

Suprafața administrativă este de 166 km² având în componență următoarele sate: Livada Mică, Dumbrava și Adrian. Cel mai îndepărtat sat de centrul comunei este satul Dumbrava, aflat la o distanță de 7 km.

2. Date istorice

Așezarea este atestată în anul 1270 sub numele de Sarkuz, denumirea schimbânduși-o în timp de mai multe ori în Saarkoz (1490) și Sarköz (1828, 1851) această ultimă denumire menținându-se și azi¹. Localitatea este menționată din anul 1270, deoarece în acest an, regele Ungariei Ștefan al V-lea donează domeniul nobilului Morocz (Mauriciu) ca răsplată pentru serviciile aduse².

Numele satului (orașului) vine de la una din familiile care au stăpânit domeniul, și anume familia Sarkozi, începând cu anul 1447. Familia Sarkozi împărțea domeniul cu familia Morocz și apoi Bathory. Începând cu anul 1610, familia Bathory moștenește domeniul prin căsătorie. Acesta trece prin mâinile mai multor familii nobiliare maghiare până în anul 1746 când intră în posesia baronului Vécsey Laszlo³. Familia Vécsey păstrează domeniul până în anul 1924 când va fi preluat de groful Sztaray Mihaly, un prieten al chirurgului sătmărean Lükő Béla⁴.

În centrul satului se află Biserica reformată, construită în anul 1457 de Susana Bathory. Inițial biserica a fost catolică, dar, după pătrunderea calvinismului în Transilvania, a devenit reformată. În anul 1779, biserica a fost refăcută, păstrând elementele gotice inițiale. Are o singură navă, cu absidă pentagonală cu boltire gotică, având ferestre de formă ogivală. Cheia de boltă păstrează blazonul familiei Bathory, un porumbel pe o ramură de măcieș, având gâtul străpuns de o săgeată. În anul 1881 s-a adăugat turnul clopotniței, construit din lemn⁵.

Biserica romano-catolică datează din anul 1799 când familia Vécsey i-a colonizat aici pe slovaci⁶. Biserica greco-catolică este construită în anul 1826, în urma colonizării rutenilor de la începutul secolului al XIX-lea⁷.

Castelul Vécsey, construit în stil baroc, în anul 1760, avea inițial două etaje. Etajul superior era realizat din lemn, având o terasă care oferea o panoramă superbă asupra Țării Oașului. În anul 1823, în urma unui incendiu a fost distrus etajul al doilea, care nu a mai fost niciodată reconstruit. Castelul are formă patrulateră, având o curte interioară, cu coridoare închise de jur împrejurul parterului și etajului. În preajma castelului a fost amenajat un parc dendrologic

¹ Coriolan Suciuc, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol I: A-N, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1967, p. 360.

² Anzik Albert, Csáki Francisc, *Livada. Istoria. Școlii generale*, Tipografia Euro Print, Satu Mare, 2005, p. 10.

³ Borovszky Samu, *Szatmar vármegye*, Budapest, 1908, p. 149.

⁴ Monica Pop, Gabriela Silaghi, Ioan Viman, *Județul Satu Mare. Ghid turistic, istoric, cultural*, Ed. Solstițiu, Satu Mare, 2004, p. 64.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Borovszky Samu, op. cit., p. 149.

⁷ Monica Pop, Gabriela Silaghi, Ioan Viman, op. cit., p. 62.

cuprinzând rarități dendrologice. Magnolia este unică în județ prin mărimea și exotismul ei⁸.

Putem spune că satul era bogat, având în vedere suprafața arabilă de 2.452 iugăre (după datele din Recensământul agricol din anul 1895⁹) și numărul de animale: 1.678 bovine, 212 cabaline, 7 caprine, 1.425 porcine, 1508 ovine, 13.542 păsări și 185 familii de albine¹⁰.

Fiind situat la intersecția unor drumuri comerciale ce legau orașul Satu Mare de Baia Mare și zona Oașului (Ugocea), pentru traversarea satului se cerea vamă. Totodată era dezvoltat și din punct de vedere al activității economice deoarece a existat o fabrică de cărămidă și var (construită de baronul Vécsey), moară cu abur și carieră de piatră¹¹.

Hotarul satului era împărțit în mai multe cătune distincte, al căror teren avea utilizări distincte (pășuni, teren arabil, vie) fiind locuite și lucrate de țăranii familiei Vécsey. Acestea aveau nume sugestive: Sarközi-Hegy, Felsőmajor, Görbedszeg, Gyertyamos, Teglazin și Ujmajor¹².

În ceea ce privește educația copiilor din sat, aceasta nu a fost neglijată deoarece au existat numeroase școli confesionale. În anul 1621 se deschide prima școală confesională pe lângă Biserica reformată (se cunosc toți învățătorii până la desființarea ei de către comuniști în anul 1949). Școala era condusă de către preot, care era și președintele școlii, și de către învățător, care servea biserica în calitate de cantor¹³. Școala romano-catolică datează din anul 1803, fiind desființată în anul 1948 de către comuniști¹⁴. Școala greco-catolică a avut viața cea mai scurtă funcționând între anii 1900-1925¹⁵.

Pentru a putea supraviețui, școlile au fost sprijinite în permanență de către nobilii locului. După reforma învățământului din anul 1948, școlile confesionale dispar, fiind comasate într-o singură școală de stat, mai târziu fiind înființat și Liceul Agricol din Livada.

Datorită evoluției istorice îndelungate, a dezvoltării economice și a „exploziei demografice”, începând cu 21 iulie 2006, în urma unui referendum validat de către autorități, Livada devine al cincilea oraș al județului Satu Mare.

3. Dinamica și structura nașterilor

Creșterea numerică a unei comunități rurale sau urbane este în strânsă legătură cu natalitatea, care are rolul de a „umple” golurile lăsate de o epidemie sau un război. În studiul de față vom urmări natalitatea din satul Livada din mai multe perspective și anume: evoluția anuală, sezonalitatea nașterilor și concepțiilor, legitimitatea și ilegitimitatea nașterilor.

Natalitatea are o strânsă legătură cu căsătoria, deoarece este unul din rezultatele acesteia, unul dintre obiectivele unei familii era să poată să-și transmită numele prin intermediul urmașilor legali. În concluzie, multe dintre familiile reconstituite, în primul an după căsătorie și-au atins un prim obiectiv - aducerea pe lume a unui copil. În perioada analizată în satul Livada, în cele trei parohii s-au născut 3.529 copii, revenind o medie anuală de 88,22 copii.

⁸ *Ibidem*, p. 64.

⁹ Traian Rotariu (coord.), Maria Semeniuc, Mezei Elemer, *Recensământul Agricol din 1895 Transilvania*, vol. I, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003, pp. 244-245.

¹⁰ *Ibidem*, vol. II, pp. 474- 475.

¹¹ Borovszky Samu, *op. cit.*, p. 149.

¹² *Ibidem*.

¹³ Anzik Albert, Csaki Francisc, *op. cit.*, p. 11.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

3.1. Repartiția anuală a nașterilor

Tabelul nr. 1: Repartiția anuală a nașterilor¹⁶

Anul	Număr copii			Total
	Parohia Greco Catolică	Parohia Romano Catolică	Parohia Reformată	
1867	39	45	13	97
1868	27	38	20	85
1869	31	30	19	80
1870	36	37	21	94
1871	28	30	21	79
1872	25	23	11	59
1873	29	35	25	89
1874	21	30	17	68
1875	24	32	17	73
1876	32	26	17	75
1877	21	30	14	65
1878	26	27	16	69
1879	24	30	16	70
1880	22	15	17	54
1881	24	33	15	72
1882	29	28	18	75
1883	13	21	15	49
1884	33	32	21	86
1885	27	44	16	87
1886	44	33	18	95
1887	37	47	22	106
1888	33	42	22	97
1889	36	32	28	96
1890	38	44	26	108
1891	40	42	19	101
1892	27	39	22	88
1893	26	39	30	95
1894	35	41	27	103
1895	43	48	26	117
1896	32	47	29	108
1897	49	36	30	115
1898	37	38	25	100
1899	40	48	29	117
1900	43	45	18	106
1901	40	30	36	106
1902	28	37	25	90
1903	32	25	19	76
1904	38	30	23	91
1905	37	29	23	89
1906	36	39	24	99
Total	1282	1397	850	3529

¹⁶ Sursa: Arhivele Naționale - Biroul Județean Satu Mare (în continuare ANBJS), fond: Colecția Registre Parohiale de Stare Civilă, inv. nr. 14, dos: 861, 862, 867, 868, 869, 876, 877.

Conform datelor din tabel observăm evoluția ascendentă a natalității în cele trei parohii astfel încât cea mai ridicată natalitate este în parohia romano-catolică, unde s-au născut 1.397 copii reprezentând 39,58 % din total, urmată de parohia greco-catolică cu 1.282 copii reprezentând 36,32 % și parohia reformată cu 850 nou născuți reprezentând 24,08 %. Numărul mai mic de copii născuți în parohia reformată nu este cauzată de slaba capacitate de reproducere a acestora, ci de procentul redus pe care-l ocupă această comunitate în rândul populației satului¹⁷. În același timp, putem observa faptul că cea mai ridicată natalitate se află în parohia romano-catolică, chiar dacă din punct de vedere numeric conform datelor din recensămintele din anul 1880, 1900 și 1910, aceasta se găsește pe locul al doilea ca număr după greco-catolici. Putem trage concluzia că acest grup etnic (maghiarii) și confesional avea capacitatea de reproducere cea mai mare, favorizând creșterea numerică a populației satului.

Urmărind evoluția natalității de-a lungul celor patruzeci de ani, în paralel în cele trei parohii, nu vom observa mare diferență în ceea ce privește numărul de copii născuți, respectându-se aproximativ procentajul final menționat anterior. Pornind de la numărul de nou născuți pentru fiecare parohie în perioada amintită, vom observa o medie de 32,05 copii pe an născuți în parohia greco-catolică; 34,92 copii în parohia romano-catolică și 21,25 de nou născuți în parohia reformată. De-a lungul perioadei analizate natalitatea din cele trei parohii nu este constantă, ci oscilează atingând un minim de 49 nou născuți în anul 1883 și un maxim de 117 nou născuți în anii 1895 și 1899. Motivele acestor oscilații pot fi condițiile socio-economice ale familiei, lipsa de spațiu și de intimitate, având în vedere faptul că într-o gospodărie locuiau mai multe generații, iar spațiul era insuficient, criza mondială de supraproducție izbucnită în anul 1873, ani cu recolte bogate sau slabe, epidemiile care secerau un număr mare de persoane¹⁸, chiar și pe adulții aflați în plină perioadă de reproducere.

Numărul de nou născuți este în creștere între anii 1867-1870 depășind media de 80 de nașteri pe an. Anul 1871 însă prefigurează din punct de vedere al natalității reculul dat de izbucnirea epidemiei de holeră din anul 1872, având repercusiuni și în anul următor. În timpul epidemiei de holeră din anul 1872 chiar dacă satul nu a fost afectat, întâlnindu-se doar câteva cazuri izolate de holeră, s-au născut doar 59 de copii. În acest în sat „bântuiau” epidemiile de scarlatină, rujeolă, difterie, care au cauzat moartea mai multor persoane decât a facut epidemia de holeră din anul 1872. În aceste condiții în care moartea prin intermediul acestor epidemii „bătea la ușă”, familiile au încercat să se protejeze refuzând aducerea pe lume a unui copil, care putea fi următoarea victimă a acestor boli necruțătoare în acele vremuri. Cu toate că în anul 1872 s-au născut puțini copii, nu acesta este cel mai infertil an, deoarece în anul 1883 s-au născut doar 49 de copii.

Intensitatea și frecvența epidemiilor s-au resimțit până în anul 1884 când natalitatea din satul Livada începe să crească cu adevărat, având o mică cădere în anul 1903 când s-au născut doar 76 copii, în restul anilor media este de aproximativ 100 copii anual. În această perioadă de 22 de ani (1884 - 1906), exceptând anul 1903 s-au născut 2.200 copii, reprezentând 62,34 % din totalul copiilor născuți în perioada analizată.

Această evoluție a natalității respectă evoluția natalității din întreaga Transilvanie¹⁹, dar și pe cea de la nivel european unde distingem o creștere a natalității la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX²⁰.

¹⁷ Traian Rotariu (coord.) Maria Semeniuc, Mezei Elemer, *Recensământul din 1900. Transilvania, în seria Studia Censualia Transilvanica*, Ed. Staff, București, 1999, pp. 486-489.

¹⁸ Luminița Dumănescu, *Transilvania copiilor. Dimensiunea demografică a copilăriei la românii ardeleni (1857-1910)*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2006, p. 107.

¹⁹ Apud, Sorina Paula Bolovan, *Familia în satul românesc din Transilvania*, Ed. Fundației Culturale Române, Cluj-Napoca, 1999, p. 117.

²⁰ Ioan Horga, *Europa secolului al XIX-lea*, Ed. Universității din Oradea, Oradea, 2000, p. 68.

Natalitatea, în satul analizat de noi, atinge punctul maxim în anul 1895, când s-au născut 117 copii din care 43 în parohia greco-catolică, 48 în cea romano-catolică și 26 în cea reformată. Aceeași situație se înregistrează și în anul 1899 când se nasc tot 117 copii, din care 40 în parohia greco-catolică, 48 în cea romano-catolică și 29 în cea reformată.

Cu toate că datele noastre se opresc în anul 1906, putem afirma cu certitudine că natalitatea își continuă cursul ascendent, având în vedere datele obținute de recensământul din anul 1910 unde se vede clar că numărul de locuitori a crescut²¹ comparativ cu anul 1900 și cum altfel decât printr-o natalitate ridicată și o mortalitate cât mai scăzută, astfel încât sporul natural să fie ridicat.

Mai dorim să subliniem faptul că în parohia greco-catolică, care, din punct de vedere numeric era mai mare se nasc mai puțini copii decât în parohia romano-catolică. Motivul acestei diferențe îl constituie, probabil, educația religioasă a familiilor greco-catolice.

Privit doar din prisma anilor în cauză, tabloul natalității nu este complet, dacă nu analizăm lunile de concepție și de naștere a copiilor, având în vedere faptul că între concepție și naștere sunt în cele mai multe cazuri 9 luni.

Analizând tabelul nr.1 (vezi anexa) care ne prezintă comparativ sezonabilitatea concepțiilor și a nașterilor putem trage următoarea concluzie: există diferențe la nivelul celor trei parohii. Dacă pentru parohia greco-catolică, cea mai prolifică luna având natalitatea cea mai ridicată este ianuarie, când se înregistrează 128 nașteri, având ca și lună de concepție luna aprilie, când ne aflăm în perioada Postului Paștelui, în schimb în parohia romano-catolică natalitatea maximă este în luna mai cu 134 nașteri, cu lună de concepție august, când ne aflăm în Postul Sfintei Marii, iar în parohia reformată nivelul maxim este atins în luna aprilie, având luna de concepție luna iulie în plin sezon agricol. Doar parohia reformată se încadrează tiparului altor sate ale Transilvaniei²². Similitudinea la cele trei parohii se manifestă la nivelul natalității minime, care este înregistrată în luna decembrie în toate parohiile, la fel cu marea majoritate a satelor transilvănene²³. La o analiză de ansamblu a natalității în cele trei parohii observăm o distribuție echilibrată a nașterilor în cele 12 luni ale anului, fiecare anotimp având o lună cu natalitate ridicată.

Lunile cele mai prolifiche din punct de vedere al natalității sunt luna mai cu 333 nașteri și septembrie cu 329 nașteri, având ca luni de concepție august și decembrie. Această distribuție vine să înlăture clișeu despre religiozitatea populației rurale care în timpul posturilor religioase nu înțeținea raporturi sexuale. Însă lunile de iarnă mai destinate din punct de vedere al intensității muncilor agricole, sau din gospodărie, nopțile lungi, permiteau o apropiere a partenerilor, care nu par impresionați de interdicțiile religioase ale posturilor²⁴. Natalitatea scăzută din lunile iunie și iulie, are ca și motiv perioada de concepție la începutul toamnei, când muncile câmpului sunt foarte solicitante. Dintre toate posturile religioase de peste an se pare că locuitorii satului îl respectau pe cel al Paștelui, deoarece în luna decembrie, având ca și lună de concepție martie, s-au născut cei mai puțini copii.

Analizând cele trei grafice care ne prezintă căsătoriile, concepția și nașterile (vezi anexa) în cele trei parohii, ajungem la următoarele concluzii: dacă în cazul căsătoriilor frecvența lor maximă este în primele luni ale anului, concepțiile se realizează în lunile de vară iar nașterile în lunile de toamnă²⁵. Comportamentul sexual al cuplului intră sub incidența unor reguli stri-

²¹ Traian Rotariu (coord.), Maria Semeniuc, Mezei Elemer, *Recensământul din 1900. Transilvania*, în seria Studia Censuaria Transilvanica, Ed. Staff, București, 1999, pp. 468-471.

²² Luminița Dumănescu, *op. cit.*, p. 128.

²³ *Ibidem.*

²⁴ Sorina Paula Bolovan, *op. cit.*, p. 123.

²⁵ Luminița Dumănescu, *op. cit.*, p. 128.

cte ale societății rurale tradiționale. Rapoartele sexuale sunt interzise în timpul ciclului menstrual, al sarcinii, al zilelor de post săptămânale și a postului religios. Făcând un calcul simplu am ajuns la concluzia că societatea era supusă la o abținere sexuală de aproximativ o jumătate de an²⁶. Numărul mare al nașterilor dovedește faptul că nu se respectau aceste restricții. În același timp, calendarul agricol nu afecta conceperea copiilor, având în vedere faptul că se nasc mulți copii în lunile martie, aprilie, mai și iunie. O singură problemă apărea în aceste cazuri: datorită necesității mâinii de lucru pe câmp, mama mai mult sau mai puțin refăcută după naștere, era nevoită să-și reia activitatea în gospodărie și pe câmp neglijându-și copii, care rămăneau în grija bunicilor sau a fraților mai mari.

O altă abordare a natalității o realizăm din punct de vedere al sexului nou născuților, constatând că din cei 3529 nou născuți 1812 au fost băieți și 1717 fete, repartizați astfel: 682 băieți și 600 fete în parohia greco-catolică, 683 băieți și 714 fete în parohia romano-catolică, respectiv 447 băieți și 403 fete în parohia reformată.

Diferența dintre natalitatea masculină și cea feminină nu este mare, doar 95 persoane în favoarea băieților, dar aceasta va duce inevitabil la o mortalitate masculină mai mare și la căutarea soțiilor în alte localități.

3.2. Legimitatea nou născuților

Pornind de la tabelul nr. 2 (vezi anexa), observăm că din cei 3.529 copii născuți în satul Livada în perioada 1867-1906, 155 sunt ilegitiimi, rata ilegitimității având o valoare de 4,23 %, mai mică decât cea a satului Ardeova din județul Cluj, cu 5,11 %²⁷, sau a satului Ghenci²⁸ (județul Satu Mare) unde a fost 6,40 %, dar mai mare decât cea din satul Izvorul Crișului (județul Cluj) unde a fost de doar 1,5 %²⁹. Nașterile ilegitiime pot fi considerate un indicator al moralității, dar și al sexualității extramaritale a unei comunități³⁰.

Analizând ilegitimitatea comparativ în cele trei parohii observăm că în parohia greco-catolică s-au născut 79 copii ilegitiimi, în cea romano-catolică 45, iar în cea reformată 31. Superioritatea ilegitimității din parohia greco-catolică, poate fi legată de numărul mai mare de membri ai acestei comunități, astfel încât un număr mai mare de femei vor naște în afara căsătoriei, fiind în continuare acceptate de comunitate, altfel nu ne explicăm numărul ridicat de mame care își cresc singure copii. Astfel în parohia greco-catolică am identificat 59 de femei care aduc pe lume copii ilegitiimi, în cea romano-catolică 23 de femei, iar în cea reformată 17.

Ilegitimitatea nu a fost întotdeauna rodul unor relații întâmplătoare, foarte multe femei trăiau în concubinaj și nelegalizându-și relația prin căsătorie, copii erau considerați ilegitiimi. Putem exemplifica prin cazul cuplului Varga Gyorgy și Lakatos Ana, care între anii 1884 și 1898 au adus pe lume 9 copii. La fel Lakatos Agnes și Kanalos Mihaly au adus pe lume între anii 1884 și 1900 - 6 copii. Numărul mare de concubinaje ne semnalează faptul că, comunitatea era foarte tolerantă și nu se scandaliza dacă un cuplu nu-și oficializa relația la primărie și biserică.

Nu am putut cerceta fenomenul concubinajului, deoarece în registrele parohiale nu

²⁶ Luminița Dumănescu, *Satul transilvănean din perspectiva demografică. Studiu de caz - Parohia greco-catolică Mărgău 1836-1890*, în Ioan Bolovan, Corneliu Pădurean (coord.) „Populație și societate. Studii de demografie istorică a Transilvaniei (sec XVIII-XIX)”, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003, p. 176.

²⁷ Sorina Paula Bolovan, *op. cit.*, p. 123.

²⁸ Camelia Chereji, *Familia în satul românesc din nord-vestul Transilvaniei. Studiu de caz: Satul Ghenci din comitatul Satu Mare 1863-1918*, Dizertație masterat, Oradea, 2000, p. 32.

²⁹ Sorina Paula Bolovan, *op. cit.*, p. 123.

³⁰ Daniela Deteșan, *Satul transilvănean în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului XX. Studiu de caz: Brăișor (jud. Cluj)*, în Ioan Bolovan (coord.) „Transilvania în epocă modernă și contemporană. Studii de demografie istorică”, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, p. 41.

este precizat de fiecare dată numele tatălui copilului ilegitim. Am întâlnit numeroase femei care rămase văduve de tinere vor avea copii în urma relației de concubinaj care nu era obligatoriu să se concretizeze printr-o căsătorie.

În ultima parte a acestui studiu vom scoate din anonimat câteva familii care constituie un eșantion reprezentativ pentru cele trei parohii ale satului. Câți copii avea o familie, câți ajungeau la vârsta maturității, la câți ani naștea o femeie primul și ultimul copil, la cât timp după căsătorie apărea în viața tinerei familii primul copil? Iată câteva întrebări la care vom încerca să răspundem în continuare.

Pentru fiecare din cele trei parohii am ales câte 10 familii, pe care le-am reconstituit, în limita datelor pe care le-am avut sau la care am avut acces. Astfel, cele 30 de familii au adus pe lume 158 de copii repartizați astfel: 60 de copii familiile greco-catolice³¹, 52 copii familiile romano-catolice³² și 46³³ copii familiile reformate, revenind la nivel de familie 5,26 copii.

În parohia reformată familiile aveau între 2 și 4 copii, o singură familie și anume Lorinczy Karoly și Angi Iuliana dau naștere între anii 1889-1911 la 10 copii din care doar 5 ajung la maturitate (cel puțin din datele la care am avut acces așa reiese)³⁴.

În parohia romano-catolică familiile au între 3 și 10 copii, dar mai bine de jumătate dintre ei nu depășesc pragul de 20 de ani. Reprezentativ este cazul familiei Koropcsak Gyorgy și Iacob Maria, care între anii 1892-1914 au adus pe lume 10 copii, din care doar trei au ajuns la maturitate, majoritatea murind în primul an de viață³⁵.

În ceea ce privește parohia greco-catolică familiile aveau între 4 și 8 copii, dar și în cazul acestora jumătate dintre ei mureau înainte de a trece pragul de 5 ani. Numărul mare de copii poate fi și rezultatul unei recăsătorii, cum este cazul lui Lapka Andras, care cu prima soție Ozsohanics Maria are doi copii, iar după moartea prematură a acesteia în urma complicațiilor provocate de naștere, după o lună de văduvie se recăsătorește cu Tonya Maria, cu care va mai avea 4 copii³⁶.

În ceea ce privește vârsta mamei la prima naștere (ne referim doar la eșantionul de 30 de familii reconstituite), Kovacs Ana, soția lui Kovacs Ianos aduce pe lume primul copil la vârsta de 16 ani. În aceeași situație este și Tonya Maria soția lui Lapka Andras, care naște primul copil la 18 ani, iar ultimul la 19 după care va muri ca urmare a complicațiilor suferite în timpul nașterii.

În general femeile nasc după 20 de ani, la câțiva ani după căsătorie³⁷ în condițiile în care au reușit să-și facă un rost și să ofere un minim de confort copiilor. Există și numeroase excepții: femei care au născut în primul an după căsătorie, cum ar fi Kore Ana, soția lui Midla Gyorgy care naște la 7 luni (fie copilul s-a născut prematur, fie a fost conceput înainte de căsătorie), sau Kovacs Ana, soția lui Kovacs Ianos, care naște primul copil la 8 luni după căsătorie. În aceeași situație sunt și Bandura Ana și Burka Iuliana, care vor aduce pe lume primul copil la 9 luni după căsătorie.

Dacă am prezentat vârsta minimă la care este adus pe lume primul copil ne-am oprit și la polul opus al vârstei maxime la care este adus ultimul copil și anume 40-42 ani. Exemplificăm prin două mame și anume: Kore Ana soția lui Midla Gyorgy, care aduce pe lume ultimul copil (al treilea) la vârsta de 40 de ani și Angi Iuliana, soția lui Lorinczy Karoly aduce pe lume ultimul

³¹ Sursa: ANBJS, fond: *Colecția Registre Parohiale de Stare Civilă*, inv. nr. 14, dos. 861, 862.

³² *Ibidem*, dos. 867, 868.

³³ *Ibidem*, dos. 876, 877.

³⁴ *Ibidem*, dos. 877.

³⁵ *Ibidem*, dos. 86- 872.

³⁶ *Ibidem*, dos. 861-865.

³⁷ Luminița Dumănescu, *op. cit.*, p. 129.

copil (al zecelea) la 42 de ani. Intervalul dintre nașteri poate fi cuprins între minimul de 9 luni cum este cazul Iulianeii Lorinczy (între al treilea și al patrulea copil) și 108 luni cum este cazul lui Angi Eszter care a avut un prim copil înainte de căsătorie, iar următorul copil a venit pe lume abia după 9 ani de la încheierea căsătoriei. Exemplele ar putea continua însă lucrarea de față nu se dorește a fi o înșiruire de nume, ci prin acestea dorim o exemplificare a problemelor analizate.

Nu putem încheia acest studiu fără să ne oprim puțin asupra onomasticii în cele trei parohii. Am observat că există o regulă în ceea ce privește acordarea numelui copiilor. De obicei primul născut primește numele tatălui, dacă este băiat, sau al mamei, dacă este fată, apoi copiii vor lua numele bunicilor. Dacă unul dintre copii moare, numele acestuia nu este uitat, ci va fi preluat de către unul dintre frații născuți anterior. În ceea ce privește băieții, observăm că în toate cele trei parohii se dau prenumele de: Gyorgy, Mihaly, Iozsef, Karoly, Ianos, Peter, Andras, Miklos, Imre, Jakab, Pal, Adam, Sandor. În ceea ce privește fetele, predomină următoarele prenume: Anna, Maria, Ilona, Iulia/Iuliana, Maria, Erzsebet, Flori, Terez/Terezia, Verona, Veronika, Szuszana.

Putem concluziona afirmând că deși natalitatea era ridicată, ea era contrabalansată de o mortalitate la fel de ridicată, astfel încât creșterea populației din satul Livada este foarte lentă. Într-adevăr familiile din comunitatea analizată aduceau pe lume mulți copii, dar abia un sfert din numărul acestora ajungeau la maturitate și reușeau să-și întemeieze la rândul lor familii și ciclul se relua. În perioada respectivă copilul însemna și o gură în plus de hrănit, dar mai ales, după ce creștea, o mână de lucru în plus, care ușura munca istovitoare a câmpului.

4. Fenomenul mortalității

„Moartea se arată rar oamenilor pe neașteptate și pe neștiute, ea venind să le curme viața, dar după credința și spusele românilor, totdeauna le dă de știre mai înainte prin diferite semne atât neamurilor apropiate cât și celui vizat că în scurt timp va veni la dânsul ca să-i ia sufletul, și abia după aceea se arată și ea singură.”³⁸

Moartea, sau „capătul drumului” este cel mai sinistru eveniment din viața umană, nu iartă pe nimeni, copil, adult, bărbat, femeie, vine ca un fulger, lovește și dispare, în fața ei suntem cu toții neputincioși deoarece este singurul eveniment pe care nu-l putem controla. Lăsând la o parte cifrele, statistica, analiza din capitolul de față, nu putem uita drama acestor familii, care au avut de suferit de pe urma acestui eveniment nedorit, dar prin care cu toții trebuie să trecem.

În abordarea noastră privind fenomenul mortalității în satul Livada între anii 1867-1906, ne vom opri asupra următoarelor aspecte pe care le vom trata separat și anume:

- Evoluția mortalității;
- Mișcarea sezonieră a deceselor;
- Distribuția pe grupe de vârstă și sexe a deceselor;
- Cauzele deceselor.

4.1. Evoluția deceselor

În decursul celor patruzeci de ani analizați (1867-1906) în satul Livada, în cele trei parohii s-au înregistrat 2841 decese repartizate astfel: 1.091 decese în parohia greco-catolică, reprezentând 38,48 % din totalul deceselor; 1.141 în parohia romano-catolică reprezentând 40,16 % din totalul deceselor și 609 în parohia reformată, respectiv 21,43 % din totalul deceselor.

Tabelul nr. 2: Repartiția anuală a deceselor³⁹

³⁸ Simion Florea Marian, *Înmormântarea la români*, Ed. Saeculum I.O., București, 2000, p. 7.

³⁹ Sursa: ANBJSM, fond: *Colecția Registre Parohiale de Stare Civilă*, inv. nr. 14, dos.: 865, 871, 872, 876,

Evoluții demografice în Livada (Județul Satu Mare): 1867-1906

Anul	Parohia Greco Catolică	Parohia Romano Catolică	Parohia Reformată	Total
1867	19	16	18	53
1868	36	39	19	94
1869	33	38	6	77
1870	34	40	19	93
1871	34	35	25	94
1872	46	30	13	89
1873	48	60	25	109
1874	15	22	12	49
1875	27	18	9	54
1876	13	40	18	71
1877	16	28	11	55
1878	12	25	8	45
1879	28	39	22	89
1880	31	48	19	98
1881	43	32	13	88
1882	38	22	18	78
1883	21	25	10	56
1884	19	17	6	42
1885	15	25	13	53
1886	30	27	17	74
1887	34	28	8	70
1888	23	18	15	56
1889	21	19	11	51
1890	31	23	13	67
1891	20	28	16	64
1892	40	52	25	117
1893	31	16	16	63
1894	28	28	24	80
1895	32	27	16	75
1896	20	24	22	66
1897	33	23	20	76
1898	24	35	14	73
1899	30	33	17	80
1900	25	17	11	53
1901	32	25	27	84
1902	27	39	6	72
1903	22	35	13	70
1904	26	16	11	53
1905	20	26	12	58
1906	14	27	11	52
Total	1091	1141	609	2841

La o primă analiză a tabelului care ne prezintă evoluția deceselor, observăm numărul ridicat de decese în parohia romano-catolică motivul fiind bineînțeles, în primul rând, numă-

877.

rul mai mare de romano-catolici în totalul populației din satul Livada.

Dacă împărțim perioada analizată în trei intervale rezultă următoarele situații:

- 1867-1880 - sunt înregistrate 1210 decese - 42,59 %
- 1881-899 - sunt înregistrate 1242 decese - 43,71 %
- 1900-1906 - sunt înregistrate 389 decese - 13,69 %

Se poate observa o scădere a numărului de decese în al doilea interval cu 32 persoane. Cu toate acestea există un excedent de populație. Aceeași situație a fost observată și în parohia greco-catolică Cluj Mănăstur între anii 1855-1904⁴⁰. În primul interval analizat mortalitatea este ridicată înregistrându-se totuși un excedent de populație de 2,05 % din totalul populației anului 1880⁴¹.

În comparație, al doilea interval, chiar dacă are mai multe decese, va duce la un excedent de locuitori de 2,53 % raportând natalitatea și mortalitatea la Recensământul din anul 1900⁴². Chiar dacă mortalitatea este mai ridicată decât în perioada anterioară, la fel este și natalitatea care va suplini pierderile suferite în urma deceselor. În a treilea interval, se înregistrează cele mai puține decese pe de o parte datorită perioadei scurte pe care am cuprins-o, dar și datorită reducerii mortalității ca urmare a îmbunătățirii condițiilor de viață și a sistemului sanitar, ajungându-se la un excedent semnificativ de populație⁴³, după cum ne arată și datele din Recensământul anului 1910⁴⁴.

Anul cu mortalitatea cea mai ridicată din perioada analizată nu este după cum ne-am așteptat anul 1872 când a avut loc epidemia de holeră, ci anul 1892 când s-au înregistrat 117 decese. Motivele sunt: epidemiile de scarlatină în parohia greco-catolică, unde sunt înregistrate 40 decese; epidemia de scarlatină și tuberculoză în parohia romano-catolică, unde s-au înregistrat 52 decese (cele mai multe din perioada analizată) și epidemia de rujeolă din parohia reformată, unde s-au înregistrat 25 decese. Un alt an în care mortalitatea a fost ridicată, a fost anul 1873, când s-au înregistrat 109 decese datorită epidemiei de variolă și a unor cazuri izolate de holeră.

După un scurt răgaz dat de anii 1877-1878 urmează un nou boom al deceselor între anii 1879-1881. Aceeași situație se înregistrează la nivelul întregii Transilvanii, astfel încât după fiecare epidemie populația se reface în mod natural, ca în momentul izbucnirii unei noi epidemii⁴⁵ rata mortalității să fie foarte ridicată, afectând un număr mult mai mare de persoane.

Începând cu anul 1874 mortalitatea scade brusc de la 109 cazuri în anul anterior la 49 decese, continuându-se tendința de scădere până în anul 1878 când s-au înregistrat doar 45 decese. Tendința de scădere a mortalității după anul 1874 se înregistrează la nivelul întregii Transilvanii și implicit a comitatului Sătmar unde este localizat satul Livada⁴⁶.

⁴⁰ Luminița Dumănescu, *Transilvania copiilor. Dimensiunea demografică a copilăriei la românii ardeleni (1857-1910)*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2006, p. 135.

⁴¹ Traian Rotariu (coord), Maria Semeniuc, Cornelia Mureșan, *Recensământul din 1880. Transilvania*, seria Studia Censualia Transilvanica, București, Ed. Staff, 1997, pp. 282-283.

⁴² Idem, *Recensământul din 1900. Transilvania*, seria Studia Censualia Transilvanica, Ed. Staff, București, 1999, pp. 486 - 489.

⁴³ Nu am putut calcula excedentul de populație deoarece datele noastre se opresc în anul 1906, nemaiaivând acces la anii următori (la data realizării acestei cercetări).

⁴⁴ Traian Rotariu (coord.) Maria Semeniuc, Mezei Elemer, *Recensământul din 1910 Transilvania*, în seria Studia Censualia Transilvanica, București, Ed. Staff, 1999, pp. 468-469.

⁴⁵ Ioan Bolovan, *Transilvania între revoluția de la 1848 și unirea din 1918. Contribuții demografice*, Ed. Fundației Culturale Române, Cluj-Napoca, 2000, p. 143.

⁴⁶ *Ibidem*, p 145; Adriana Florica Muntean, *Mortalitate și morbiditate în nord-vestul Transilvaniei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, în Ioan Bolovan (coord.), „Transilvania în epocile modernă și contemporană. Studii de demografie istorică”, Ed. Presa Universitară Clujeană,

Mortalitatea devine din nou ridicată în anii 1894 și 1899 când sunt înregistrate 80 de decese datorită diverselor epidemii care au afectat comunitatea.

La începutul secolului al XX-lea mortalitatea începe să scadă, excepție făcând doar anii 1901 cu 84 decese, 1902 cu 72 decese și 1903 cu 70 decese, datorită epidemiilor de rujeolă, difterie și tuse convulsivă, care afectează copii de până la 14 ani⁴⁷. Anii cu cele mai puține decese au fost: 1878 când s-au înregistrat doar 45 de decese, urmat de anul 1889 cu 51 cazuri și 1906 cu 52 cazuri. Motivele scăderii mortalității la începutul secolului XX ar fi stingerea focarelor epidemiologice, îmbunătățirea sistemului sanitar prin efectuarea vaccinului împotriva rujeolei⁴⁸.

Evoluția mortalității în perioada analizată este strâns legată de condițiile politice, economice, sociale și sanitare. Astfel, seceta prelungită din anii 1864-1866, care a redus hrana oamenilor și a animalelor, epidemia de holeră din anul 1866, care a afectat în primul rând animalele⁴⁹, s-au răsfrânt asupra indivizilor, a căror organism și-a diminuat rezistența datorită alimentației deficitare (având în vedere faptul că mor animalele care constituiau o sursă de hrană și ajutor în muncă), vor duce la creșterea mortalității în anii 1868-1873. Consecințele unei epidemii nu sunt obligate să apară în anul în care s-a declanșat epidemia, astfel încât holera manifestată la animale va afecta populația în anii următori deoarece s-a redus efectivul care asigură o parte din hrana oamenilor.

Criza de supraproducție din anul 1866 și declanșarea războiului vamal dintre Austro-Ungaria și România au provocat creșterea mortalității⁵⁰ începând cu anul 1866 și atingând apogeul în anul 1892. Îmbunătățirea sistemului sanitar, educația, recoltele bogate și dispariția focarelor epidemiologice vor duce la scăderea mortalității începând cu anul 1904.

4.2. Mișcarea sezonieră a deceselor

Ca și în cazul nașterilor și al căsătoriilor se poate observa o distribuție relativ echilibrată a deceselor pe parcursul unui an⁵¹.

Urmărind graficul nr. 4 cu repartitia lunară a deceselor (vezi anexa) putem compara repartitia lunară a deceselor în cele trei parohii ale satului Livada. Cele mai numeroase decese sunt înregistrate în parohia greco-catolică, care își menține „supremația” și în repartitia lunară a deceselor. Cea mai ridicată mortalitate este întâlnită în luna ianuarie, când sunt 293 decese (în total pe toți anii analizați), urmată de luna martie cu 285 cazuri. Situația din satul Livada este diferită de alte sate ale Transilvaniei, în care mortalitatea cea mai ridicată este înregistrată în luna martie⁵². La polul opus se situează luna iunie cu 155 decese. Cu mortalitate scăzută sunt și lunile: iulie - 210 cazuri, noiembrie - 213 cazuri și mai - 214 cazuri. Datorită acestei repartitii, în care fiecare anotimp are cel puțin o lună de maxim și minim la nivelul deceselor, nu le putem încadra în totalitate în tiparul specific Transilvaniei în care luna cu mortalitate maximă este martie și cea cu mortalitate minimă este iunie⁵³.

Această evoluție diferă de la o lună la alta, de la un anotimp la altul și își are cauzele în ritmul muncilor aricole, având în vedere că analizăm o localitate rurală în care întreaga popu-

Cluj-Napoca, 2002, p. 202.

⁴⁷ Daniela Deteșan, *Satul transilvănean în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Studiu de caz: Brăișor (jud. Cluj)*, în Ioan Bolovan (coord.), „Transilvania în epocile modernă și contemporană. Studii de demografie istorică”, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 46.

⁴⁸ Adriana Florica Muntean, op. cit., p. 144.

⁴⁹ Mircea Brie, *Familie și societate în Nord Vestul Transilvaniei, a doua jumătate a secolului XIX - începutul secolului XX*, Teză de doctorat, Oradea, 2007, p. 394.

⁵⁰ Apud, Ioan Bolovan, op. cit., p. 144.

⁵¹ Luminița Dumănescu, op. cit., p. 144.

⁵² Mircea Brie, op. cit., p. 415.

⁵³ Ioan Bolovan, op. cit., p. 154.

lație era implicată în agricultură; conținutul alimentației în funcție de anotimp, aportul caloric și de vitamine este diferit și nu în ultimul rând datorită regimului alimentar impus de posturile religioase⁵⁴. Dacă am grupa ponderea deceselor pe cele patru anotimpuri ar fi procentaje apropiate. În aceste condiții vom încerca să explicăm motivele deceselor din fiecare anotimp.

În timpul iernii, mortalitatea este datorată mai ales afecțiunilor respiratorii și bronhopulmonare, care îi afectează pe copii dar și pe bărbații care erau nevoiți să lucreze la temperaturi scăzute și în condiții de precipitații. În același timp, perioada de iarnă se suprapune peste Postul Crăciunului, cu restricțiile lui alimentare, care afectau organismul adulților. Mortalitatea ridicată din luna ianuarie poate fi explicată și prin excesele alimentare din perioada sărbătorilor de iarnă, când organismul slăbit de post „cedează” în fața atâtor bunătăți,

Primăvara are un maxim în luna martie când organismul „slăbit” de sezonul rece va fi afectat de creșterea temperaturii și a epidemiilor aduse de această creștere. Totodată, începutul sezonului agricol, munca istovitoare, duce la creșterea mortalității în luna aprilie.

În timpul verii, în luna iunie întâlnim cele mai puține decese, aceeași situație fiind întâlnită în întreaga Transilvanie⁵⁵. Mortalitatea din acest sezon este dată de intensitatea muncilor agricole, temperaturile ridicate care pot provoca afecțiuni cardiace, lipsa de supraveghere a copiilor, având în vedere că mamele sunt obligate să participe la munca câmpului, în afara gospodăriei și nu în ultimul rând excesului de fructe și legume necoapte și nespălate, care provocau tulburări digestive (enterocolite), de multe ori acestea fiind mortale.

În timpul toamnei mortalitatea este la fel ridicată în lunile septembrie și octombrie datorită exceselor alimentare (fructe și legume nespălate) și a muncii istovitoare de pe câmp. Luna noiembrie coincide cu încheierea sezonului agricol, cu abundența alimentară și ca urmare mortalitatea este mult mai scăzută.

4.3. Distribuția pe grupe de vârstă și sexe a mortalității

Moartea nu iartă pe nimeni, copil, bătrân, bărbat, femeie, nu ține cont de vârstă și de condiția socială. Analizând tabelul nr. 3 (vezi anexa) observăm o distribuție uniformă între grupele de vârstă din cele trei parohii întâlnindu-se un maxim la grupa de vârstă sub un an și un minim la grupa de vârstă peste 80 de ani.

Se poate observa o mortalitate ridicată la copii de până la 5 ani, situația din localitatea Livada nefiind singulară, ea întâlnindu-se și în localitatea Ghenci⁵⁶ din comitatul Satu Mare și în întreaga Transilvanie⁵⁷. Mortalitatea infantilă este cea mai ridicată având un procentaj de 34,94% din totalul deceselor. Motivele sunt diverse: pornind de la nașterea prematură, la cunoștințele mamei despre cum evoluează și cum trebuie protejată o sarcină, la igiena, la alimentația din timpul sarcinii și după, la alimentația nou născutului și nu în ultimul rând la sistemul sanitar. În perioada respectivă femeile nășteau acasă ajutate de moașe, care nu aveau cunoștințe medicale suficiente, astfel încât să poată rezolva o complicație apărută în timpul nașterii sau imediat după naștere. De exemplu Gyorgy, fiul lui Szeman Mihaly și Andzik Ilona moare la o oră după naștere, sau Maria și Mihaly, copiii lui Balog Mihaly și Zvonik Maria, mor tot la o oră după naștere. Printre cauzele morții nou născuților sunt amintite „debilitatea” sau slăbiciune din naștere, care ilustrează starea precară a condițiilor de trai⁵⁸, alimentația și igiena din satul transilvănean.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ Camelia Chereji, *op. cit.*, p. 31.

⁵⁷ Luminița Dumănescu, *op. cit.*, p. 139.

⁵⁸ Lucian Drămuș, *Reconstituirea evoluției și a fenomenelor demografice în satul Muncel (jud. Alba) în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, în Ioan Bolovan (coord.), „Transilvania în epocile modernă și contemporană. Studii de demografie istorică”, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, p. 26.

Sugarul, cel mai mic membru al familiei, are nevoie în primele luni de viață de o atenție deosebită, dar mama își relua activitățile obișnuite, fiind nevoită să-și neglijeze copilul, care rămânea în grija unor bătrâni sau a fraților mai mari. Având în vedere că într-o casă trăiau mai multe generații, într-un spațiu restrâns, bolile contagioase afectau în primul rând nou născutul, care are sistemul imunitar insuficient dezvoltat. Alimentația necorespunzătoare, lipsa de igienă și personal medical, tratarea diverselor boli cu leacuri „băbești” puteau determina o mortalitate ridicată la această grupă de vârstă⁵⁹.

O altă grupă de vârstă care avea de suferit este cea cuprinsă între 1 și 4 ani, jumătate dintre cei născuți nu atingeau pragul de 5 ani⁶⁰, înregistrându-se în cele trei parohii 508 decese, și cea de 5 - 9 ani în care se înregistrează 175 decese. Este perioada în care apar bolile copilăriei, care în perioada respectivă puteau fi fatale în condițiile în care igiena și sistemul sanitar nu erau bine reprezentate în sate.

O dată trecut pragul de 10 ani organismul se întărește și mortalitatea scade, având un nou salt la grupa de vârstă 20 – 39 de ani, mai des în rândul femeilor, care mor de pe urma repetatelor sarcini, sau a complicațiilor acestora.

Mortalitatea este din nou ridicată la grupa de vârstă de peste 60 de ani⁶¹ cam aici situându-se speranța de viață a oamenilor din perioada respectivă (a celor care depășeau vârsta,, problematică” a copilăriei).

Cea mai coborâtă mortalitate este cea a grupei de peste 80 de ani, având în vedere că un număr mic de persoane ajungeau la această venerabilă vârstă. În continuare vom da câteva exemple de persoane care au avut cea mai lungă experiență de viață. În parohia romano-catolică cea mai înaintată vârstă a atins-o Gezwein Ianos de 92 de ani, care a murit de infarct la 22 ianuarie 1902 și Tronkos Andras de 80 de ani, mort în 13 decembrie 1911 fiind cardiac. În parohia greco-catolică cea mai înaintată vârstă au atins-o: Markowics Wilhelmina de 86 de ani, văduva baronului Vecsey Miklos, care moare de bătrânețe în 19 ianuarie 1892 și Zuriak Maria de 85 de ani, care moare de bătrânețe la 18 iulie 1893. În parohia reformată cei mai longevivi săteni au fost: Angi Ianos, care moare la 80 de ani, Batary Mihaly, care moare la 77 de ani, și Angi Erzsebet care moare la 84 de ani.

În ceea ce privește mortalitatea pe sexe, aceasta este asemănătoare cu cea din întreaga Transilvanie și anume numărul bărbaților decedați este mai mare decât al femeilor⁶². Astfel, în satul Livada, în cele trei parohii avem următoarea situație:

- Parohia greco-catolică din 1091 decese -559 sunt bărbați și 532 femei;
- Parohia romano-catolică din 1141 decese -582 sunt bărbați și 559 femei;
- Parohia reformată din 609 decese -317 sunt bărbați și 292 femei.

Diferențele nu sunt mari de 28, 23 respectiv 25 persoane, dar se simt în structura pe sexe a populației, aceeași diferență făcându-și apariția și în cazul natalității. Mortalitatea feminină este ridicată la grupele de 20 - 39 de ani și peste 70 de ani⁶³, în prima grupă datorită nașterilor și a complicațiilor acestora, iar la a doua datorită speranței de viață mai mare a acestora. În ceea ce-i privește pe bărbați, un număr redus vor depăși vârsta de 80 de ani.

Motivele mortalității masculine ridicate ar fi uzura fizică și psihică datorită condițiilor de viață și a programului extenuant de muncă, excesele alimentare (mai ales după perioadele

⁵⁹ Ioan Bolovan, *op. cit.*, p. 156.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ Daniela Deteșan, *op. cit.*, p. 79.

⁶² Ioan Bolovan, *op. cit.*, p. 152.

⁶³ Alexandru Simion, *Evoluția demografică în Feleac (1826-1907)*, în Ioan Bolovan, Corneliu Păducean (coord.), „Populație și societate. Studii de demografie istorică a Transilvaniei”, Cluj-Napoca, 2003, p. 136.

de post) alcoolismul, mobilitatea mare a bărbaților având în vedere că ei puteau lucra într-un alt sat sau mergeau la târg, la moară, unde intrau în contact cu persoane din alte localități, care puteau fi purtători ai unor boli, pe care le puteau transmite în condițiile unui spațiu aglomerat.

În concluzie, mortalitatea masculină domină satul Livada și întreaga Transilvanie, la fel și mortalitatea infantilă, care era o realitate crudă, greu de suportat nu numai în Transilvania ci în întreaga Europă⁶⁴.

4.4. Cauzele mortalității

Pentru a întregi tabloul sinistru al mortalității trebuie să ne oprim și asupra cauzelor care au provocat-o, nu toate persoanele murind de bătrânețe. În tabelul nr. 4 (vezi anexa) am încercat să prezentăm bolile care au cauzat decesele din cele trei parohii ale satului Livada. Le-am inclus doar pe acelea care au fost ușor de descifrat sau de tradus. În registrele parohiale bolile erau trecute în limba maghiară cu denumirea lor populară, astfel încât multe dintre ele nu au mai putut fi traduse și incluse în această prezentare.

După cum cum putem observa din tabel, cele mai numeroase decese sunt cauzate de „debilitate” sau slăbiciunea din naștere, după cum s-a evidențiat și prin superioritatea mortalității infantile, înregistrându-se 852 cazuri, reprezentând 29,98% din totalul deceselor⁶⁵.

Alte cauze ale deceselor erau infarctul miocardic și bolile de inimă, care afectau populația de peste 60 de ani, reprezentând 7,32 % din totalul deceselor, putându-se realiza o corelație cu grupele de vârstă de peste 60 de ani pe care o putem include în același procentaj, depășind ușor 7% din totalul deceselor înregistrate.

Tuberculoza era considerată o adevărată calamitate socială⁶⁶, făcând ravagii mai ales în parohia greco-catolică, unde s-au înregistrat în perioada analizată 100 de cazuri, iar în cea romano-catolică 79 decese. În parohia reformată au fost doar 37 decese, dar nu pentru că erau mai feriți de această boală, ci pentru că raportat la numărul populației, erau mai puțin numeroși, procentajul de 6,07% fiind apropiat de cel din parohia romano-catolică, care este de 6,92%.

Colicile abdominale și enterocolita au dus la decesul a 208 persoane, ca procentaj cea mai afectată fiind parohia reformată cu 7,71%. Cauzele acestor boli necontagioase ar fi în primul rând alimentația, prin abuzuri, mai ales după perioadele de abținere alimentară din perioada posturilor religioase. Consumarea legumelor și fructelor verzi sau nespălate cauzau colici abdominale, mai ales la copii de până la 5 ani, aceasta fiind principala cauză a deceselor la grupa de vârstă 1 – 4 ani, conform datelor din Registrele parohiale⁶⁷.

Frisoanele, frigurile, atrofia, varicela, dizenteria afectau persoanele cu vârste diferite ducând la creșterea mortalității în fiecare an.

Este interesant că satul Livada nu a fost puternic afectat de epidemia de holeră din anul 1872, această boală cauzând în perioada analizată moartea a 10 persoane astfel:

- În parohia greco-catolică - 1873 sunt 3 cazuri, 1875 un caz, 1883 un caz, 1893 două cazuri;
- În parohia romano-catolică câte un caz în anii 1873 și 1902;
- În parohia reformată două cazuri în anul 1901 și câte un caz în anii 1899 și 1904⁶⁸.

Alte epidemii afectează satul, având consecințe mult mai catastrofale, decât au afectat epidemiile de holeră sau tuberculoză⁶⁹. Epidemiile de rujeolă, scarlatină, difterie, tuse convulsivă și variolă vor cauza moartea a 227 persoane. O asemenea mortalitate scoate în evidență

⁶⁴ Sorina Paula Bolovan, *op. cit.*, p. 133.

⁶⁵ ANBJS, *Colecția Registre Parohiale de Stare Civilă*, inv. nr. 14, dos. 865, 871, 872, 877.

⁶⁶ Adriana Florica Muntean, *op. cit.*, p. 204.

⁶⁷ ANBJS, *Colecția Registre Parohiale de Stare Civilă*, inv. nr. 14, dos. 865, 871, 872, 877.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ Apud, Mircea Brie, *op. cit.*, p. 412.

situația precară a sistemului sanitar din lumea rurală⁷⁰. Epidemii de scarlatină au fost în anii 1892-1893 și 1901, rujeola în anii 1892, 1901-1902 și 1905, difteria 1894-1897 și 1905, tuse convulsivă în anii 1880-1882, 1892, 1897 și 1903.

Având în vedere faptul că aceste boli erau contagioase, iar familiile numeroase locuiau într-un spațiu restrâns, boala era contactată de mai mulți membri ai familiei cauzând adevărate drame, decedând în câteva zile mai mulți membri ai aceleiași familii. Așa este cazul lui Ujlaky Ianos și Kondor Maria, care își vor pierde cei doi copii din cauza varicelei și anume Mihaly de 7 ani, la 15 august 1875 și Irma de 2 ani, la 21 august același an. Aceeași dramă este întâlnită și în familia lui Lapka Gyorgy și Gocs Iuliana, care în anul 1878, din cauza aceleiași boli, în trei zile își pierd trei copii și anume la 15 martie moare Iozsef de 6 ani și Terez de 35 de zile, iar la 17 martie moare și Mihaly de 2 ani⁷¹. La fel, datorită colicilor, în anul 1871, mor fetele lui Velelyti Mihaly și Bojer Ana și anume Verona de 27 zile, la 28 august și Terez de 6 ani, la 6 octombrie. De aprindere de plămâni mor tata și fiul în anul 1906 și respectiv Angi Andras de 70 de ani la 30 aprilie și la 10 iunie Angi Samuel de 54 de ani⁷². La un număr de 279 decese nu am putut stabili cauza, aceasta nefiind trecută sau fiind imposibil de descifrat sau tradus, iar la 461 cazuri am trecut bolile.

Pentru a avea o imagine mai clară a bolilor care cauzau decese la sfârșitul secolului al XX-lea, vom face o listă cu acestea, accentuând faptul că preotul, ajutat probabil de un medic, a reușit să treacă în rubrica specială din registrul parohial cauzele decesului un număr mare de boli: encefalită, abces, Alzheimer, gută, edem pulmonar, turbare, sifilis, cianoză, hemoragie, oftică, peritonită, gripă, meningită, nefrită, dispnee, scorbut, epilepsie, hidrocefalee, icter.

Chiar dacă aceste boli apar cu denumirea populară, observăm că existau totuși cunoștințe medicale cel puțin la nivel teoretic. Din nefericire condițiile materiale și frica naturală a țăranului față de medic, au făcut ca sistemul sanitar să pătrundă și să evolueze în mediul rural foarte încet și cu mult mai târziu față de aprobarea Legii sanitare de către statul austriac în anul 1876⁷³. Astfel, în Comitatul Sătmar în anul 1890, 4597 copii decedați nu au fost văzuți de medic nebeneficiind astfel de asistență medicală⁷⁴.

În concluzie putem afirma că viața este strâns legată de moarte, care stă ascunsă găsinde un moment „propice” în care să vină pe nesimțite și să mai fure un suflet de copil, adult sau bătrân ducând la creșterea numărului de morminte din cimitirele celor trei parohii.

5. Mișcarea naturală a populației: sporul natural

Analiza fenomenelor demografice nu este completă dacă nu ne referim și la sporul natural. Acesta reprezintă diferența dintre natalitate și mortalitate și poate fi pozitiv sau excesiv de populație respectiv negativ sau deficit de populație. Sporul natural este influențat de către mortalitate și natalitate, dar poate să intervină și un alt factor care să aducă modificări și anume emigrația și imigrația. Suntem la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, când întreaga Transilvanie se industrializează, iar tentațiile unui loc de muncă la oraș sunt foarte mari, mai ales pentru locuitorii satelor din apropierea marilor orașe.

Analizând tabelul nr. 5 cu evoluția sporului natural (vezi anexa), vom trage concluzia unui spor natural de 688 persoane în decursul celor 40 de ani ai perioadei analizate. Același spor natural pozitiv se înregistrează în întreg Comitatul Satu Mare, cu o singură excepție, anul

⁷⁰ Ioan Bolovan, *op. cit.*, p. 143.

⁷¹ ANBJS, *Colecția Registre Parohiale de Stare Civilă*, inv. nr. 14, dos. 864.

⁷² *Ibidem*, dos. 877, 889.

⁷³ Adriana Florica Muntean, *op. cit.*, p. 204.

⁷⁴ Apud, Adriana Florica Muntean, *op. cit.*, p. 208

1881, când își face apariția un deficit natural⁷⁵.

Comparând evoluția sporului natural din satul Livada cu cel din satul Ghenci și ansamblul Comitatului Satu Mare, vom observa clar diferențele. Dacă la nivelul satului Ghenci vom întâlni o singură perioadă cu deficit natural, cea cuprinsă între anii 1871-1875⁷⁶, în schimb la nivelul localității Livada aceste perioade de deficit vor fi mai numeroase.

La o analiză de ansamblu a evoluției sporului natural în cele trei parohii, observăm o tendință de scădere a acestuia până în anul 1884, iar după acest an putem spune că începe tranziția demografică, datorită excedentului de populație prin reducerea mortalității dar și a natalității⁷⁷. Tranziția demografică înseamnă „industrializare și creștere economică, emanciparea femeii și modificarea statutului ei în societate, erodarea mentalităților colective tradiționale și apariția unor noi modele culturale și comportamentale”⁷⁸.

Situația generală din Livada este asemănătoare cu cea a altor sate din Transilvania⁷⁹ cu unele excepții, și anume numeroasele perioade cu spor natural negativ, diferențele de spor natural pozitiv sau negativ între cele trei parohii și prin faptul că excedentul de populație nu se va regăsi în totalul populației recensate în anul 1900, respectiv 1910.

Anul 1872 este caracterizat de un deficit de 30 de persoane, cauzat de o mortalitate foarte ridicată și de o natalitate scăzută. Este anul în care întreaga Transilvanie a fost afectată de epidemia de holeră, însoțită și de boli ale copilăriei cum ar fi scarlatina, rujeola și varicela care au dus la moartea a numeroși copii. În anul următor comunitatea resimte efectele epidemiei, având în vedere faptul că deficitul se menține ridicat și anume - 20. Abia în anul următor comunitatea începe să se refacă după pierderile suferite în anii anteriori, pregătindu-se parcă pentru criza din anul 1880, când se confruntă cu cel mai mare deficit de 44 persoane, cauzat de un număr ridicat de decese provocate de aceleași epidemii. Este ultima „criză” din acest deceniu, deoarece în anii următori, chiar dacă se menține deficitul, acesta rămâne la un nivel mediu. După cum am observat „criza demografică” nu se manifestă în același an, ca și criza de la nivelul întregului comitat, putem afirma astfel că acele cauze care au determinat criza din anul 1881⁸⁰ din Comitatul Satu Mare și Bihor, s-au manifestat în localitatea analizată de noi, cu un an mai devreme anticipând criza care va urma. Un nou recul demografic este vizibil în anul 1892 caracterizat prin mortalitatea cea mai ridicată din toată perioada analizată, care este însă compensată de o natalitate ridicată, acesta fiind motivul pentru care nu l-am considerat anul „crizei demografice”.

Sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea aduc un excedent de populație, care variază de la un an la altul, culminând cu anul 1899, când s-a înregistrat un excedent de 53 de persoane. Într-o primă fază, excedentul de populație se face printr-o creștere a natalității, însă la începutul secolului al XX-lea mortalitatea începe să se reducă progresiv de la un an la altul.

Evoluția demografică nu este unitară la nivelul comitatului având în vedere comportamentul sexual și proporția membrilor celor trei confesiuni în totalul populației din satul Livada. Comportamentul cel mai puțin fluctuant îl au membri comunității reformate, mult mai conservatoare și tradiționalistă, astfel încât în cei 40 de ani cercetați au înregistrat un excedent de 241 persoane, reprezentând 35,02% din totalul excedentului, un procentaj foarte ridicat

⁷⁵ Mircea Brie, *Familie și societate în nord-vestul Transilvaniei (a doua jumătate a secolului XIX și începutul secolului XX)*, Teză de doctorat, Oradea, 2007, p. 417.

⁷⁶ Camelia Chereji, *op. cit.*, pp. 46 - 52.

⁷⁷ Ioan Bolovan, *op. cit.*, p. 158.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ Daniela Deteșan, *op. cit.*, p. 50.

⁸⁰ Mircea Brie, *op. cit.*, p. 419.

ținând cont că membrii acestei comunități erau cei mai puțini din punct de vedere numeric. În această comunitate s-a înregistrat deficit în doar 6 ani, din totalul de 40 și în 2 ani a fost echilibru între natalitate și mortalitate. Comunitatea romano-catolică confirma și prin intermediul sporului natural că era cea mai numeroasă, înregistrând un excedent de 256 persoane. Membrii comunității greco-catolice au excedentul cel mai scăzut, doar 191 persoane. Cu toate că natalitatea în această comunitate este foarte ridicată, același lucru îl putem spune și despre mortalitate, acestea coroborate ducând la un spor natural scăzut dar nu negativ.

Având în vedere recensămintele realizate de către autoritățile austriece în anii 1880 și 1900, am putut raporta sporul natural la întreaga populație existentă în anii respectivi.

Recensământul din anul 1880

Populația	Gospodării	Greco catolici	Romano catolici	Reformați	Evanghelici	Izraeliți	Alte religii
2240	280	674	1065	406	2	97	1

Recensământul din anul 1900

Populația	Gospodării	Greco catolici	Romano catolici	Reformați	Evanghelici	Izraeliți	Alte religii
2145	307	865	750	480	-	59	-

Recensământul din anul 1910

Populația	Gospodării	Greco catolici	Romano catolici	Reformați	Evanghelici	Unitarieni	Izraeliți	Ortodocși
2502	377	949	903	575	1	1	70	3

În parohia greco-catolică în anul 1880⁸¹ se înregistrează un deficit de 1,33%, în parohia romano-catolică un deficit de 3,09% iar în cea reformată de 0,49 %. Pe ansamblul anului 1880, după cum am mai afirmat, populația scade cu 44 persoane⁸² ceea ce reprezintă 2,05% din totalul populației, fiind considerat anul de criză al satului Livada datorită deficitului ridicat de populație. Anul 1900⁸³ se caracterizează printr-un excedent de populație de 53 persoane reprezentând 2,53% din totalul populației, repartizat astfel: +2,10% în parohia greco-catolică, +3,73% în parohia romano-catolică (cel mai ridicat) și +1,45% în parohia reformată.

Cu toate că în cei 40 de ani analizați a sporul natural a fost pozitiv, la nivelul satului, acesta nu se va regăsi în totalul populației din comunitate. Comparând populația anului 1880 cu cea din anul 1900 observăm un deficit de 95 de persoane când în realitate conform datelor obținute din registrele parohiale ar trebui să existe un excedent de 486 persoane. Cauzele acestor diferențe ar putea fi: înregistrarea greșită a datelor de către autoritățile austriece, sau un număr mare de persoane migrează (ne referim la populația romano-catolică care este mai redusă cu 315 persoane, deși natalitatea în această parohie este cea mai ridicată), între anii 1880-1900 existând un excedent de 173 de persoane, pe care însă nu-l regăsim.

Aceeași situație de excedent o întâlnim și la nivelul comunității israeliților care în anul 1880 numărau 97 de membri iar în anul 1900 numărul acestora scade la 59. Ne este greu să

⁸¹ Traian Rotariu (coord.), *op. cit.*, pp. 282-283.

⁸² Calculele s-au realizat ținând-se cont doar de populația aparținătoare celor trei confesiuni, acestea fiind luate ca reper în totalul populației.

⁸³ Traian Rotariu (coord.), *op. cit.*, pp. 486-489.

credem că în 20 de ani mortalitatea să fi fost atât de mare încât aproape să înjumătățească comunitatea, iar apoi în 10 ani să se apropie iarăși de nivelul anului 1880.

Ideea emigrației și imigrației poate fi susținută și de evoluția numărului gospodăriilor între anii 1880 și 1910⁸⁴. În aceste condiții în 20 de ani apar doar 27 de gospodării (1880-1900), iar în 10 (1900-1910) ani apar 70. Putem afirma că între anii 1880-1900 membrii comunității își părăsesc vatra satului, fie în urma căsătoriei, fie din dorința de a găsi un loc de muncă la oraș (având în vedere apropierea satului de orașele Satu Mare și Baia Mare). După anul 1900 putem vorbi de un aport de populație din exterior, având în vedere numărul mare de gospodării nou apărute, revenirea izraeliților și apariția primilor ortodocși.

Putem considera comunitatea din satul Livada un sistem care evoluează prin intrările și ieșirile din interiorul acestuia, care stagnează când mișcările sunt realizate în mod echilibrat sau se mărește când intrările sunt dominante. Prin aceste intrări comunitatea evoluează și va face față altor ani de criză care vor mai apărea.

Anexe

Tabelul nr. 1: **Repartiția lunară a nou-născuților**

Luna nașterii	Luna concepției	Parohia greco-catolică	Procentaj %	Parohia romano-catolică	Procentaj %	Parohia reformată	Procentaj %	Total	Procentaj %
Ianuarie	Aprilie	128	9,98	100	7,15	69	8,11	297	8,41
Februarie	Mai	105	8,19	112	8,01	73	8,58	290	8,21
Martie	Iunie	118	9,20	115	8,23	73	8,58	306	8,67
Aprilie	Iulie	106	8,26	129	9,23	86	10,11	321	9,09
Mai	August	122	9,51	134	9,59	77	9,05	333	9,43
Iunie	Septembrie	105	8,19	116	8,30	69	8,11	290	8,21
Iulie	Octombrie	110	8,58	121	8,66	67	7,88	298	8,44
August	Noiembrie	125	9,75	120	8,58	78	9,17	323	9,15
Septembrie	Decembrie	103	8,03	161	11,52	65	7,64	329	9,32
Octombrie	Ianuarie	112	8,73	119	8,51	64	7,52	295	8,35
Noiembrie	Februarie	83	6,47	85	6,08	67	7,88	235	6,65
Decembrie	Martie	65	5,07	85	6,08	62	7,29	212	6
Total		1282	100%	1397	100%	850	100%	3529	100%

ANBJSJSM, *Colecția Registre Parohiale de Stare Civilă*, inv. nr. 14, dos. 861, 862, 867, 868, 869, 876, 877.

Tabelul nr. 2: **Repartiția pe sexe și legitimitatea noilor născuți**

⁸⁴ *Ibidem*, pp. 488-489.

Evoluții demografice în Livada (Județul Satu Mare): 1867-1906

Anul	Parohia Greco-Catolică					Parohia Romano-Catolică					Parohia Reformată					Total				
	Total	Băieți	Fete	Legitimi	Ilegitimi	Total	Băieți	Fete	Legitimi	Ilegitimi	Total	Băieți	Fete	Legitimi	Ilegitimi	Total	Băieți	Fete	Legitimi	Ilegitimi
1867 - 1870	133	67	66	123	10	150	78	72	144	6	73	37	36	72	1	356	182	182	339	17
1871 - 1880	252	126	126	236	16	278	115	163	263	15	171	92	79	169	2	701	333	368	668	33
1881 - 1890	314	166	148	289	25	356	197	159	342	14	201	117	84	195	6	871	480	391	826	45
1891 - 1900	372	209	163	355	17	423	214	209	419	4	255	119	136	245	10	1050	542	508	1019	31
1901 - 1906	211	114	97	200	11	190	79	111	184	6	150	82	68	145	5	551	275	276	529	22
Total	1282	682	600	1203	79	1397	683	714	1352	45	850	447	403	819	31	3529	1812	1717	3374	155

ANBJSM, *Colecția Registre Parohiale de Stare Civilă*, inv. nr. 14, dos. 861, 862, 867, 868, 869, 876, 877.

Tabelul nr. 3: **Repartiția pe grupe de vârstă a deceselor**

Grupa de vârstă	Parohia greco-catolică	Procentaj %	Parohia romano-catolică	Procentaj %	Parohia reformată	Procentaj %	Total	Procentaj %
Sub 1 an	348	31,89	389	34,09	255	41,87	992	34,91
1 - 4 ani	185	16,95	232	20,33	91	14,94	508	17,88
5 - 9 ani	79	7,21	70	6,13	26	4,26	175	6,15
10 - 14 ani	13	1,19	26	2,27	19	3,11	58	2,04
15 - 19 ani	24	2,19	18	1,57	15	2,46	57	2,00
20 - 29 ani	55	5,04	53	4,64	26	4,26	134	4,71
30 - 39 ani	74	6,78	76	6,66	32	5,25	182	6,40
40 - 49 ani	79	7,24	81	7,09	33	5,41	193	6,79
50 - 59 ani	84	7,69	59	5,17	32	5,25	175	6,15
60 - 69 ani	95	8,7	83	7,27	49	8,00	227	7,99
70 - 79 ani	38	3,48	41	3,59	23	3,77	102	3,59
> 80 ani	15	1,37	5	0,43	5	0,82	25	0,87
Necunoscută	2	0,18	8	0,7	3	0,49	13	0,45
TOTAL	1091	100%	1141	100%	609	100%	2841	100%

ANBJSM, *Colecția Registre Parohiale de Stare Civilă*, inv. nr. 14, dos. 865, 871, 872, 876, 877.

Tabelul nr. 4: Cauzele mortalității

Boala	Parohia greco catolică	Procentaj %	Parohia romano catolică	Procentaj %	Parohia reformată	Procentaj %	Total	Procentaj %
Slăbiciune din naștere	345	31,62	294	25,76	213	34,97	852	29,98
T.B.C.	100	9,16	79	6,92	37	6,07	216	7,60
Tifos	18	1,64	12	1,05	7	1,14	37	1,302
Dizenterie	41	3,75	30	2,62	10	1,64	81	2,85
Colici abdominale (enterocolită)	82	7,51	79	6,92	47	7,71	208	7,32
Frisoane / friguri	53	4,85	40	3,50	9	1,37	102	3,59
Infarct și boli de inimă	88	8,06	90	7,88	47	7,71	225	7,91
Aprindere de plămâni endem pulmonar	108	9,89	67	5,87	33	5,41	208	7,32
Atrofie	33	3,02	41	3,59	20	3,28	94	3,30
Varicelă	40	3,66	18	1,57	20	3,28	78	2,74
Altele	71	6,50	245	21,47	145	23,80	461	16,22
Necunoscută	112	10,26	146	12,79	21	3,44	279	9,82
Total	1091	100%	1141	100%	609	100%	2841	100%

ANBJSJSM, Colecția Registre Parohiale de Stare Civilă, inv. nr. 14, dos. 865, 871, 872, 876, 877.

Tabelul nr. 5: Evoluția natalității, mortalității și sporului natural

An	Parohia greco catolică			Parohia romano catolică			Parohia reformată			Total		Spor / deficit natural
	Natalitate	Mortalitate	Spor / Deficit natural	Natalitate	Mortalitate	Spor / Deficit natural	Natalitate	Mortalitate	Spor/Deficit natural	Nascuți	Morți	
1867	39	19	+20	45	16	+29	13	18	-5	97	53	+44
1868	27	36	-9	38	39	-1	20	19	+1	85	94	-9
1869	31	33	-2	30	38	-8	19	6	+13	80	77	+3
1870	36	34	+2	37	40	-3	21	19	+2	94	93	+1
1871	28	34	-6	30	35	-5	21	25	-4	79	94	-15
1872	25	46	-21	23	30	-7	11	13	-2	59	89	-30
1873	29	48	-15	35	36	-1	25	25	0	89	109	-20
1874	21	15	+6	30	22	+8	17	12	+5	68	49	+19

Evoluții demografice în Livada (Județul Satu Mare): 1867-1906

An	Parohia greco catolică			Parohia romano catolică			Parohia reformată			Total		Spor / deficit natural
	Natalitate	Mortalitate	Spor / Deficit natural	Natalitate	Mortalitate	Spor / Deficit natural	Natalitate	Mortalitate	Spor/Deficit natural	Nascuți	Morți	
1875	24	27	-3	32	18	+12	17	9	+8	73	54	+19
1876	32	13	+9	26	40	-14	17	18	-1	75	71	+4
1877	21	16	+5	30	28	+2	14	11	+3	65	55	+10
1878	26	12	+4	27	25	+2	16	8	+8	69	45	+24
1879	24	28	-4	30	39	-9	16	22	-6	70	89	-19
1880	22	31	-9	15	48	-33	17	19	-2	54	98	-44
1881	24	43	-19	33	32	+1	15	13	+2	72	88	-16
1882	29	38	-9	28	22	+6	18	18	0	75	78	-3
1883	13	21	-8	21	25	-4	15	10	+5	49	56	-7
1884	33	19	+14	32	17	+15	21	6	+15	86	42	+44
1885	27	15	+12	44	25	+19	16	13	+3	87	53	+34
1886	44	30	+14	33	27	+6	18	17	+1	95	74	+21
1887	37	34	+3	47	28	+19	22	8	+14	106	70	+36
1888	33	23	+10	42	18	+24	22	15	+7	97	56	+41
1889	36	21	+15	32	19	+13	28	11	+7	96	51	+45
1890	38	31	+7	44	23	+21	26	13	+3	108	67	+41
1891	40	20	+20	42	28	+14	19	16	+3	101	64	+37
1892	27	40	-13	39	52	-13	22	25	-3	88	117	-29
1893	26	31	-5	39	16	+23	30	16	+14	95	63	+32
1894	35	28	+7	41	28	+13	27	24	+3	103	80	+23
1895	43	32	+11	48	27	+21	26	16	+10	117	75	+42
1896	32	20	+12	47	24	+23	29	22	+7	108	66	+42
1897	49	33	+16	36	23	+13	30	20	+10	115	76	+39
1898	37	24	+13	38	35	+3	25	14	+11	100	73	+27
1899	40	30	+10	48	33	+15	29	17	+12	117	80	+37
1900	43	25	+18	45	17	+28	18	11	+7	106	53	+53
1901	40	32	+8	30	25	+5	36	27	+9	106	84	+22
1902	28	27	+1	37	39	-2	25	6	+19	90	72	+18
1903	32	22	+10	25	35	-10	19	13	+6	76	70	+6
1904	38	26	+12	30	16	+14	23	11	+12	91	53	+38
1905	37	20	+17	29	26	+3	23	12	+11	89	58	+31
1906	36	14	+22	39	27	+12	24	11	+13	99	52	+47
TOTAL	1282	1091	+191	1397	1141	+256	850	609	+241	3529	2841	+688

ANBJSM, *Colecția Registre Parohiale de Stare Civilă*, inv. nr. 14, dos. 861, 865, 867, 868, 869, 871, 872, 876, 877.

Camelia David

Școala Gimnazială „Avram Iancu” Satu Mare

Satu Mare, RO

camisantal@yahoo.com

ȘCOALA CIVILĂ ROMANO-CATOLICĂ DE FETE DIN SATU MARE

Radu DAVID

ABSTRACT: *After settling down in Satu Mare in 1842, the nuns of St. Vincent of Paul's Order established several educational institutions for girls. They opened a Primary School in the same year of their arrival to Satu Mare. In 1857, they put the basis of the Roman-Catholic Pedagogical School for Primary School Teachers, and a kindergarten during the following year. Probably in 1874 they established a Crafts School of Girls, where the pupils were learning tailoring.*

In 1890 they set up a Secondary School, which is the subject of the present study. In the Hungarian part of the Austro-Hungarian Empire, this type of educational institution used to be called Civil School. The duration of the studies was of four years. The girls who graduated elementary school were admitted to the Civil School. The girls were inhabitants of Satu Mare city, of the county with the same name, but also of the neighboring counties. Most of them came from families belonging to the small bourgeoisie: traders, crafters, clerks and teachers.

Even if it was a Roman-Catholic school, it had a multi-confessional aspect, as many Jewish and Christian pupils were also admitted at this school, even if they had other religions, as Greek-Catholic and Protestant. By adopting this policy, the school proved itself to be a mirror of the multi ethnical and multi confessional society of Satu Mare. The pupils were taught in Hungarian. Most of the teaching staff was formed of nuns belonging to St. Vincent of Paul Order, a lot of them having been educated at the order's own Superior Normal School of Girls, set up at Satu Mare in 1894. This school was preparing the future teachers for the civil schools.

The Roman-Catholic School for Girls functioned independently of the other educational institutions of the Vincentian sisters until 1926. After Satu Mare was joined to Romania in 1919, the school had to adapt to the requirements of the Romanian educational system. As there were no civil schools in Romania, this school was integrated in the Roman-Catholic High school of Girls in 1926. The high school had been set up by the Vincentian sisters too, in 1918, and the Civil School became the secondary school, Hungarian section, of the high school mentioned above. After Romania lost the North-Western part of Transylvania to Hungary, according to the Dictate from Vienna on the 30th of August 1940, the Civil School regained its independence of the high school in January 1942. Starting with March 1945, Transylvania was taken over by the Romanian state. The school functioned according to the rules of the Hungarian educational system until 1947, but from the fall of 1945, it got back its name of Secondary School, specific to the Romanian educational system. The school was again integrated

into The Roman-Catholic Highschool of Girls, starting with the school year of 1947-1948.

In 1948 the whole educational school system from Romania was nationalized by the communist regime. The nuns lost their right of teaching, and their schools were reorganized by the Romanian state. The Roman-Catholic Highschool of Girls was merged with the Calvinist Highschool of Girls, thus forming the Hungarian Highschool of Girls, one of the nowadays "Ioan Slavici" National College's roots.

Keywords: educational institutions, Roman-Catholic Pedagogical School, Primary School, pupils, teachers.

1. Înființarea și funcționarea școlii

Conform anuarului școlii pe anul școlar 1922-1923, Școala Civilă Romano-Catolică de Fete ar fi fost înființată în anul 1889¹. Nu a fost identificat însă niciun document care să ateste acest lucru. Cel mai vechi registru matricol al școlii începe cu anul școlar 1890-1891². Un alt anuar, cel pentru anul școlar 1942-1943, menționează de asemenea, că școala a fost întemeiată în 1890³. Același an este indicat și de către Bura László, într-o sinteză asupra învățământului sătmărean⁴. Considerăm, fără nici un dubiu, că acesta este anul înființării școlii. Instituția a primit drept de publicitate din partea ministerului prin ordinul 27 314 din 8 august 1892. La Satu Mare o școala echivalentă ca rang și destinată tot educației fetelor a fost inaugurată de comunitatea reformată în 1892⁵. Ordinul Sf. Vincențiu crease o școală similară și la Sighet în 1878⁶.

Numele școlii de care ne ocupăm, așa cum apare în anuare și în registrele matricole, era Școala Civilă Romano-Catolică de Fete din Satu Mare/Szatmárnémeti Római Katolikus Polgári Leányiskola⁷. Termenul de „școală civilă” ar putea trezi nedumeriri, deoarece el nu există în terminologia pedagogică românească. Școlile civile funcționau în partea ungară a Imperiului Austro-Ungar și erau echivalentul gimnaziului din sistemul românesc de învățământ. Durata studiilor era de patru ani. În anul I erau acceptate absolvente ale școlii primare de patru, cinci sau șase ani. În anul II se puteau înscrie și absolvente ale școlii primare de șase ani.

Școala de la Satu Mare a fost inaugurată în timpul episcopului Meszlényi Gyula (1887-1905), căruia orașul îi datorează și ridicarea „Turnului Pompierilor”, una din construcțiile sale emblematice. Școala era în administrarea surorilor milostive din ordinul Sf. Vincențiu și își

¹ Anuarul Școalei Civile Rom. Cat. de Fete din Satu Mare pe anul școlar 1922-1923, publicat de direcțiunea școalei, Tipografia Simon și Vescan, Satu Mare, 1924, p. 2. În continuare *Anuarul Școlii Civile: 1922-1923*.

² Arhivele Naționale ale României, Biroul Județean Satu Mare (în continuare ANBJSM) fond: *Gimnaziul Romano-Catolic de Fete*, inv. nr. 371, Registrul matricol nr. 2. În acest fond se află 15 registre. Primul aparține însă Școlii Primare (a fost arhivat greșit), iar Registrul nr. 8 este un registru de eliberare a diplomelor.

³ Agárdy M. Alda (igazgató), *A Szatmárnémeti Római Katolikus Polgári Leányiskola. Évkönyve. Az 1942/1943 tanévról. Az iskola fennállásának LIII évében szerkesztette*, „Patria” könyvnyomdai, Szatmárnémeti, 1943, p. 6. În continuare *Anuarul Școlii Civile: 1942-1943*.

⁴ Bura László, *Iskolavárosunk Szatmárnémeti*, Csikszereda, Státus könyvkiadó, 1999, p. 148. Acesta a întocmit o scurtă schiță cronologică a acestei școli, fără a indica însă vreo sursă bibliografică.

⁵ *Ibidem*, p. 147.

⁶ Aceasta va funcționa cu unele intermitențe până în 1948. Cf. Vánk Sándor, *Máramorosszigeti római katolikus egyházi iskolak*, Nagybánya, 2005, pp. 187-203.

⁷ În unii ani școlari, în registre apare și cu numele de *A Zardai Római Katolikus Polgári Leányiskola* sau *Az Irgalmas Nővérek Római Katolikus Polgári Leányiskola*.

desfășura cursurile în clădirea B a Colegiului Național „Ioan Slavici” de astăzi. Această clădire a fost finalizată în anul 1892. Cu prilejul lucrărilor de renovare din anul școlar 2011-2012, în partea centrală a fațadei sudice a clădirii, la limita dintre parter și etaj, a fost descoperită sub straturi vechi de zugrăveală, o „inscripție” cu numele școlii în limba maghiară. Aceasta este acum protejată și este vizibilă din stradă. Școala nu a utilizat singură acest corp de clădire, ci l-a împărțit cu alte instituții școlare ale surorilor vincentine. Deoarece clasele paralele erau o raritate, școala nu avea nevoie de foarte multe săli de curs. Într-un inventar⁸ realizat în februarie 1944 se precizează că această școală utiliza exclusiv pentru elevele sale doar patru săli de clasă. Alte cabinete și laboratoare le împărțea cu celelalte școli administrate de surorile carității⁹. Cabinetele de istorie, geografie, desen și sala de gimnastică erau utilizate în comun cu Liceul Romano-Catolic de Fete. Laboratoarele de științele naturii, chimie și fizică le folosea împreună cu Liceul Romano-Catolic de Fete și cu Școala Normală Romano-Catolică de Fete. Unele cabinete și laboratoare, precum și sala de gimnastică se aflau în corpul de clădire nou, inaugurat în anul 1912 (numit astăzi corpul A).

În primii ani de existență școala nu a avut un număr mare de eleve, însă în al treilea an de funcționare numărul acestora s-a dublat față de primul an de fințare (116 față de 58). Școala a devenit treptat foarte atractivă pentru familiile care își doreau să ofere o educație fetelor, dincolo de studiile primare. Elevele școlii proveneau în general din comitatul Satu Mare și de la limitele comitatelor învecinate. Pe lângă clasele de „zi” sau cu frecvență, școala primea la examene și așa-numitele eleve particulare, care se pregăteau acasă sau într-o școală fără drept de publicitate și susțineau examenele de final de an într-o școală autorizată de minister. După absolvirea școlii se putea urma un liceu, multe absolvente înscriindu-se la școlile pedagogice locale, de învățătoare și respectiv educatoare, îndrumate și coordonate tot de surorile carității.

În anul I se înscriau absolvente ale școlii primare, dar categoriile de vârstă erau eterogene în comparație cu școala de astăzi. Astfel, în anul școlar 1890-1891, elevele de anul I (clasa a V-a din zilele noastre), erau născute între anii 1877-1879, având deci între 11 și 13 ani. Cele înscrise în anul I în 1899-1900 aveau tot între 11 și 13 ani, ca și cele din 1909-1910, iar cele înscrise în 1919-1920 aveau între 11 și 15 ani. Elevele particulare aveau și vârste mai înaintate. De exemplu, în anul școlar 1941-1942, au susținut examenle de absolvire ale anului I și eleve născute în 1922¹⁰.

Cursurile nu erau gratuite. Se plătea o taxă de înscriere la școală și o altă taxă pentru cursuri. Pentru elevele particulare, în 1894-1895 se percepea o taxă de înscriere de 4 coroane și o taxă de examen de 20 coroane¹¹. În 1899-1900 se plăteau taxe diferite: 24, 50, 60 coroane, în funcție de potența financiară a familiei din care provenea eleva. Majoritatea plătea 10 coroane pentru înscriere și diferența la examen. În săptămânalul catolic *Heti Szemle* din 28 august 1912 se menționează că taxa de înscriere la Școala Civilă era de 10 coroane, iar cea de studii era de 60 de coroane pentru întreg anul școlar¹². De la începutul secolului XX și până la

⁸ Arhivele Episcopiei Romano-Catolice de Satu Mare, *Szatzmárnémeti Római Katolikus Polgári Leányiskola Jegyzőkönyv 1943/1944* (nefondat), proces-verbal încheiat la 20 februarie 1944, pp. 2-3. Este vorba de un proces-verbal/inventar întins pe 29 de pagini (dactilografiate), extrem de cuprinzător. Probabil școala se pregătea de ce era mai rău, având în vedere evoluția războiului. Acest inventar a fost realizat la cererea ministerului.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Informațiile le-am extras din registrele matricole ale anilor școlari respectivi, aflate la ANBJSM fond: *Gimnaziul Romano-Catolic de Fete*, inv. nr. 371.

¹¹ Informații despre taxele școlare se regăsesc de obicei în toate registrele matricole, acestea având o rubrică specială în care se înregistra plata acestora, dar și în presa vremii. Vezi mai ales Registrul matricol nr. 5, pentru elevele din clasele cu frecvență și Registrul matricol nr. 3 pentru elevele particulare.

¹² *Heti Szemle*, anul XXI, Satu Mare, nr. 35, 28 august 1912, p. 5.

începerea Primului Război Mondial cele mai multe eleve achitau 10 coroane pentru înscriere și 40 coroane pentru examenele de final de an. Elevele care susțineau examen pentru doi ani concomitent achitau 10 coroane pentru înscriere și 50 pentru examinare. La începutul anului școlar 1918-1919 taxa de înscriere era de 40 de coroane, iar taxa de studii era în sumă identică¹³. În anul școlar 1919-1920 taxele se achitau încă în coroane austriece¹⁴. Există o taxă de înscriere de 50 de coroane și taxe de studii/examene în funcție de posibilitățile familiei (48, 50, 80, 130 coroane). Din anul școlar următor taxele sunt achitate în lei. Se plătea 30 de lei pentru înscriere și taxe de studii/examen variind de la 100 și până la 400 lei. Elevele sărace erau scutite de taxe.

Elevele care nu erau din oraș erau cazate în internatul surorilor milostive (celebrul „claustru”), în convictul „Irsik”¹⁵ sau la „Casa Învățătorilor”¹⁶. În anul școlar 1942-1943, dintre elevele claselor cu frecvență, 115 locuiau cu părinții, deci erau din oraș, 18 locuiau în chirie, 35 se aflau în internatul școlii, 8 erau cazate în internatul „Irsik”, iar 4 se aflau la „Casa Învățătorilor”¹⁷. În anul școlar următor 43 de eleve erau cazate în internatul școlii, 9 la convictul „Irsik” și 2 la „Casa Învățătorilor”¹⁸.

Corpul profesoral era format în mare parte din călugărițe, absolvente ale Școlii Normale Superioare/Institutului Pedagogic Romano-Catolic. În realitate multe dintre acestea au predat la școala civilă înainte de a absolvi cursurile Școlii Normale Superioare. Astfel, acestea aveau o dublă calitate, profesoare de școală civilă și în același timp eleve la Școala Normală Superioară deschisă în 1894 (multe erau înscrise aici ca eleve particulare). De exemplu Döry M. Leontia a predat la școala civilă cel puțin între 1906-1913, dar a absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare doar în 1910. Göbl M. Anisia a funcționat între 1891-1894 la școala civilă, însă a absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare doar în 1896. Németh M. Stilla a predat la școala civilă între 1898-1921, dar a finalizat cursurile la Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare numai în 1912, după tentative anterioare nereușite. Exemplele de acest gen ar putea continua¹⁹. Practic, fostele călugărițe – învățătoare, au fost școlarizate suplimentar în propriile instituții, pentru a deveni profesoare de școală civilă.

Este greu de precizat efectivul de cadre didactice pentru fiecare an școlar, deoarece în registrele matricole semnav doar profesoarele – diriginte și cele care luau parte la examenele de final de an. Totuși anuarele școlii, câte s-au păstrat, ne ajută să ne construim o imagine în legătură cu acest aspect. În anul școlar 1922-1923 școala era încadrată cu 10 cadre didactice: directorul, preotul care predă orele de religie și opt profesoare, toate călugărițe²⁰. Douăzeci de ani mai târziu (1942-1943) situația era aproape identică²¹. Erau încadrate nouă cadre didactice (incluzând-o pe directoarea școlii), dintre care opt erau călugărițe, profesoara de sport fiind singura laică și patru preoți care predau orele de religie pentru confesiunile romano-catolică, greco-catolică română, greco-catolică maghiară și reformată. Dintre cele nouă profesoare,

¹³ *Szatmári Hirlap*, anul XXVII, Satu Mare, nr. 35, 28 august 1918, p. 3.

¹⁴ Unificarea monetară s-a realizat doar în acel an, de la finalul anului 1918 și până atunci pe teritoriul României circulând leul românesc, leul german („de ocupație”), rubla rusească și coroana austriacă.

¹⁵ Cunoscut și sub numele de Convictul Episcopal Romano-Catolic - clădirea alăturată de cea care adăpostește astăzi Colegiul Național Kölcsey Ferenc, de pe strada Alexandru Ioan Cuza, colț cu strada Mihai Eminescu.

¹⁶ Clădire demolată în prezent. S-a aflat pe locul unei parcuri a întreprinderii „Electrolux”.

¹⁷ *Anuarul Școlii Civile: 1942-1943*, p. 24.

¹⁸ Arhivele Episcopiei Romano-Catolice de Satu Mare, *Szatmárnémeti Római Katolikus Polgári Leányiskola Jegyzőkönyv 1943/1944* (nefondat), proces-verbal încheiat la 20 februarie 1944, p. 4.

¹⁹ Pentru aceste exemple vezi subcapitolul dedicat personalului didactic al școlii.

²⁰ *Anuarul Școlii Civile: 1922-1923*, p. 2.

²¹ *Anuarul Școlii Civile: 1942-1943*, p. 10.

patru erau cu normă întreagă în școala civilă, iar celelalte erau încadrate cu normă parțială, având ore și în alte instituții școlare ale surorilor carității (profesoara de sport provenea de la Școala Comercială de Fete). În anul școlar următor instituția era încadrată cu director, trei cadre didactice cu normă întreagă, nouă cu normă parțială, o maestră de lucru manual, un profesor de religie și un medic școlar. Cu excepția medicului și a preotului/profesor de religie, toate celelalte cadre didactice erau călugărițe²².

Până în perioada interbelică anul școlar a fost împărțit în două semestre. Din 1922-1923 se introduce anul școlar cu trei trimestre ca efect al impunerii sistemului școlar românesc. Notarea elevilor s-a realizat cu calificative, de la înființarea școlii și până în trimestrul al treilea din anul școlar 1923-1924, când s-a introdus sistemul de notare românesc cu note de la 1 la 10. Până în anul școlar 1913-1914 s-a utilizat sistemul de notare cu cinci calificative: kitűnő/eminent, jeles/foarte bine, jó/bine, elégséges/suficient, elégtelen/insuficient. Din anul școlar 1914-1915 s-a utilizat sistemul cu patru calificative, „eminent” fiind scos din grila de notare. Pentru purtare și „sânguință” se acordau calificative precum: példás/exemplar, dicséretes/lăudabil, jó/bine etc. După Dictatul de la Viena și revenirea orașului Satu Mare sub administrația maghiară s-a reintrodus sistemul de notare cu patru calificative, în mod excepțional fiind folosit neoficial și „eminent”.

Examenle de final de an școlar erau planificate, de regulă, în luna iunie. Pentru elevele care nu promovau examenul în această primă sesiune și pentru elevele particulare se mai organizau sesiuni de examinare în septembrie și uneori și în decembrie. La examenle de final de an participau profesorii de specialitate, dirigintele și directorul școlii alături de un inspector din partea Inspectoratului Școlar al Episcopiei, care era președintele comisiei de examen. De exemplu, la examenle din iunie 1909 a participat și inspectorul dr. Lessenyey Ferenc (protonotar apostolic și canonic al Episcopiei Romano-catolice de Satu Mare). În 1911 tot acesta a îndeplinit rolul de președinte. În 1912, 1913 și 1914 ia parte la această activitate noul inspector general, canonicul Szabó István. În 1915 și 1916 a fost prezent canonicul și inspectorul general dr. Jórđan Károly de Szentgyörgy. În 1917, 1918 și 1919 inspector și președinte al comisiei a fost dr. Lang Antal. În iunie 1920 rolul de președinte al comisiei l-a avut dr. Barany József. În iunie și septembrie 1921 inspector era din nou dr. Lang Antal. Examenle din iunie 1922 le coordonează inspectorul general dr. Jórđan Károly de Szentgyörgy și dr. Scheffler Ferenc. Tot dr. Szentgyörgy este președinte și în sesiunea din septembrie 1922. În iunie și septembrie 1923 președintele comisiei de examen a fost dr. Scheffler Ferenc. Pentru examenle susținute de elevele particulare în 1925-1926, 1926-1927 și 1927-1928 semnează doar directoarea școlii – Kassay M. Evangelista. După 1920 la examenle de absolvire asistau și delegați ai ministerului de resort. În 1923 aceștia au fost Ioan Pap și Gheorghe Sima²³.

Materiile studiate nu s-au modificat prea mult de-a lungul timpului. Redăm în continuare o listă cu „obiectele” studiate în anul școlar 1890-1891²⁴:

- Anul I: Religie și morală/etică; Limba maghiară (lectură și gramatică); Limba germană; Limba franceză; Aritmetică; Geografie; Botanică și Zoologie; Caligrafie; Desen; Muzică; Lucru de mână pentru fete; Gimnastică.

- Anul II: Religie și morală/etică; Limba maghiară (lectură și gramatică); Limba germană; Limba franceză; Aritmetică; Geografie; Istorie; Botanică și Zoologie; Caligrafie; Desen; Muzică; Lucru de mână pentru fete; Gimnastică.

- Anul III: Religie și morală/etică; Limba maghiară (lectură, gramatică, compunere

²² Arhivele Episcopiei Romano-Catolice de Satu Mare, *Szatmárnémeti Római Katolikus Polgári Leányiskola Jegyzőkönyv 1943/1944* (nefondat), proces-verbal încheiat la 20 februarie 1944, p. 4.

²³ *Anuarul Școlii Civile: 1922-1923*, p. 2.

²⁴ Cf. ANBJSM fond: *Gimnaziul Romano-Catolic de Fete*, inv. nr. 371, Registrul matricol nr. 2.

și stilistică); Limba germană; Limba franceză; Aritmetică; Geometrie; Chimie; Mineralogie; Geografie; Istorie; Caligrafie; Desen; Muzică; Lucru de mână pentru fete; Gospodărie; Gimnastică.

- Anul IV: Religie și morală/etică; Limba maghiară (lectură, gramatică, compunere și stilistică); Istoria literaturii; Limba germană; Limba franceză; Aritmetică; Geometrie; Chimie; Fizică; Igienă; Geografie; Istorie; Constituție; Caligrafie; Desen; Muzică; Lucru de mână pentru fete; Gimnastică.

În fiecare an de studiu se acordau calificative și pentru purtare, sârguință și pentru aspectul lucrărilor scrise.

În anul școlar 1919-1920 se studiau aceleași materii, singura noutate fiind introducerea limbii române ca obiect de studiu²⁵. Pentru predarea acesteia a fost adusă o călugăriță de origine română, Alunăr M. Assiola. Adaptarea la sistemul românesc de învățământ a fost un proces de durată. De altfel, Consiliul Dirigent nu a forțat lucrurile, respectând acel principiu al Rezoluției de la Alba Iulia, conform căruia „fiecare popor se va instrui ... în limba sa proprie”. După transferul puterii de către autoritățile de la Alba Iulia către autoritățile de la București la 4 aprilie 1920, școala a trebuit să se adapteze tot mai mult legislației românești. Limba de predare a rămas maghiara, dar treptat documentele școlare încep să fie întocmite în limba română. În anul școlar 1921-1922 apare pentru prima dată în registrele matricole ștampila bilingvă româno-maghiară. Pentru prima dată numele școlii este tradus în română - „Școala Civilă Romano-Catolică de Fete Satu Mare”. Anul școlar 1922-1923 este primul împărțit în trei trimestre. Tot în acest an, în registrul matricol²⁶, pentru întâia oară” numele străzilor din Satu Mare este trecut bilingv sau după noua denumire românească. Abia din anul școlar 1923-1924 registrul matricol este completat exclusiv în limba română (inclusiv rubricatura tipizată). În trimestrele I și II s-au acordat calificative, după sistemul maghiar, scrise însă în limba română. Pe trimestrul al treilea s-au acordat note de la 1-10, după sistemul românesc. În acest an școlar se studiau materiile²⁷:

- Anul I: Religie; Limba română; Limba maghiară; Limba franceză; Istorie; Geografie; Matematici; Științele naturii; Muzică vocală; Desen artistic (grafiat Desemn după moda epocii); Caligrafie; Gimnastică; Gospodărie; Lucru manual.

- Anul II: Religie; Limba română; Limba maghiară; Limba franceză; Istorie; Geografie; Matematici; Științele naturii; Muzică vocală; Desen artistic; Caligrafie; Gimnastică; Gospodărie; Lucru manual.

- Anul III: Religie; Limba română; Limba maghiară; Limba franceză; Limba germană; Istorie; Geografie; Matematici; Științe fizico-chimice; Muzică vocală; Desen artistic; Caligrafie; Gimnastică; Gospodărie; Lucru manual.

- Anul IV: Religie; Limba română; Limba maghiară; Limba franceză; Limba germană; Istorie; Geografie; Matematici; Științe fizico-chimice; Muzică vocală; Desen artistic; Gimnastică; Gospodărie; Lucru manual; Igienă; Instrucție civică.

Din anul 1923 școala și-a pierdut dreptul de publicitate, astfel că examenele de final de an se susțineau la Școala Secundară de Stat pentru Fete²⁸. Așa s-a întâmplat în anii 1924, 1925 și 1926²⁹. Deoarece în sistemul românesc de învățământ nu existau școli civile, în 1926 școala a fost unită cu Liceul Romano-Catolic de Fete, devenind gimnaziul de secție maghiară

²⁵ Loc. cit., Registrul matricol nr. 3, pentru elevele particulare și Registrul matricol nr. 4 pentru clasele cu frecvență.

²⁶ Pentru aceasta și pentru celelalte schimbări - vezi Registrul matricol nr. 6.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Azi Colegiul Național „Doamna Stanca”.

²⁹ *Ibidem*, f. 374 și 375 etc.

al acestuia³⁰. Va funcționa astfel până în 1940 la cedarea Ardealului de nod-vest în urma Dictatului de la Viena.

Din toamna anului 1940 se revine la denumirea de școală civilă, rămânând însă sub conducere comună cu liceul până în ianuarie 1942³¹. Clasele cu frecvență au fost introduse treptat, ajungându-se ca școala să aibă efectiv complet în 1943-1944. Elevele particulare au fost numeroase și în acest interval și au atins efectivul complet de patru clase încă din 1941-1942. Limba română a rămas obiect de studiu, cu două ore pe săptămână în toți cei patru ani de școală³². De asemenea limba română era și materie de examen de final de an, alături de limba maghiară, limba germană, matematici, științele naturii, istorie, geografie, fizică și muzică³³. S-a revenit la sistemul de notare maghiar cu calificative. Nu există schimbări semnificative printre obiectele de studiu, în comparație cu perioada de dinaintea Primului Război Mondial, demnă de semnalat fiind doar renunțarea la studiul limbii franceze și introducerea limbii germane încă din anul I.

Anul școlar 1943-1944 a adus o mare instabilitate în rândul personalului didactic, mai multe profesoare călugărițe plecând din școală și fiind înlocuite³⁴. Datorită deplasării frontului, anul școlar 1944-1945 a început cu întârziere. Numeroase eleve au venit la școală abia în semestrul II, fiind acceptate în urma unor examene de diferență³⁵.

Din toamna anului 1945 se renunță la denumirea de școală civilă, impunându-se numele de gimnaziu, specific școlii românești³⁶. Școala este reintegrată Liceului Romano-Catolic de Fete din anul școlar 1947-1948.

2. Elevele școlii

2.1. Evoluția numărului de eleve³⁷

După începuturi modeste, cu un efectiv de doar 58 de eleve în primul an de funcționare a școlii, cu numai doi ani mai târziu, numărul acestora se dublează ajungându-se la 116 eleve înscrise în anul școlar 1892-1893. Procesul se menține ascendent, cu un ușor regres în anii de la începutul secolului al XX-lea. Primul Război Mondial nu a afectat înscrierile la școală, dimpotrivă. Acum, precum și în primii doi ani de după încheierea conflagrației mondiale, se înregistrează cel mai mare număr de eleve înmatriculate din toată istoria școlii. Această creștere poate oferi însă o imagine eronată. Ea s-a realizat pe seama elevelor „particulare”, al căror număr a ajuns să îl depășească pe al elevelor de la cursurile de „zi”.

³⁰ *Anuarul Școlii Civile: 1942-1943*, p. 6.

³¹ *Ibidem*.

³² De văzut în acest sens registrele matricole de la nr. 9 la 13 (din 1940-41 și până în 1944-45) și Arhivele Episcopiei Romano-Catolice de Satu Mare, *Szatmárnémeti Római Katolikus Polgári Leányiskola Jegyzőkönyv 1943/1944* (nefondat), proces-verbal încheiat la 20 februarie 1944, p. 4.

³³ Arhivele Episcopiei Romano-Catolice de Satu Mare, *Szatmárnémeti Római Katolikus Polgári Leányiskola Jegyzőkönyv 1941/1942*, proces-verbal încheiat la 17 iunie 1942 și *Szatmárnémeti Római Katolikus Polgári Leányiskola Jegyzőkönyv 1942/1943*, proces-verbal încheiat la 15 iunie 1943.

³⁴ Loc. cit., *Szatmárnémeti Római Katolikus Polgári Leányiskola Jegyzőkönyv 1943/1944*, procesele-verbale din 29 septembrie 1943, 10 octombrie 1943 și 1 aprilie 1944, care reflectă aceste modificări.

³⁵ ANBJS, fond: *Gimnaziul Romano-Catolic de Fete*, inv. nr. 371, Registrul matricol nr. 13.

³⁶ Loc. cit., Registrul matricol nr. 14 (an școlar 1945-1946) și Registrul matricol nr. 15 (an școlar 1946-1947).

³⁷ Datele le-am extras din registrele matricole ale școlii aflate la AN BJ SM fond: *Gimnaziul Romano-Catolic de Fete*, inv. nr. 371. Cifrele din tabel se referă la elevele înscrise la cursuri în fiecare an școlar.

Școala civilă romano-catolică de fete din Satu Mare

Anul școlar	Clasa											Total înscrise
	Eleva din clasele cu frecvență					Eleva „particulare” ³⁸						
	I	II	III	IV	Total parțial	I	II	III	IV	Mixt ³⁹	Total parțial	
1890 - 1891	17	14	16	11	58	-	-	-	-	-	-	58
1891 - 1892	24	20	23	18	85	-	-	-	-	-	-	85
1892 - 1893	30	27	23	19	99	2	1	4	10	-	17	116
1893 - 1894	31	28	27	20	106	2	4	4	7	-	17	123
1894 - 1895	56	34	27	23	140	3	5	14	13	-	35	175
1895 - 1896	48	57	34	23	162	2	2	15	7	4	30	192
1896 - 1897	35	50	47	32	164	4	2	8	2	1	17	181
1897 - 1898	43	46	47	40	176	2	1	4	7	-	14	190
1898 - 1899	34	41	42	29	146	8	5	12	4	3	32	178
1899 - 1900	47	39	39	34	159	10	10	16	8	-	44	203
1900 - 1901	47	46	53	38	184	6	11	12	13	-	42	226
1901 - 1902	45	46	39	37	167	3	3	2	4	-	12	179
1902 - 1903	39	44	34	35	152	2	9	6	2	3	22	174
1903 - 1904	50	42	38	37	167	1	4	11	4	1	21	188
1904 - 1905	48	61	44	36	189	4	5	8	4	-	21	210
1905 - 1906	46	51	52	40	189	1	7	6	9	1	24	213
1906 - 1907	58	53	59	56	226	3	2	3	-	-	8	234
1907 - 1908	54	58	64	57	233	3	7	4	14	-	28	261
1908 - 1909	79	57	64	52	252	5	4	9	3	-	21	273
1909 - 1910	56	83	52	57	248	11	9	9	1	-	30	278
1910 - 1911	59	58	77	58	252	13	14	14	9	-	50	302
1911 - 1912	63	56	55	63	237	11	14	7	4	1	37	274
1912 - 1913	60	67	63	56	246	9	8	9	8	3	37	283
1913 - 1914	76	67	69	66	278	17	10	10	9	3	49	327
1914 - 1915	45	62	60	61	228	12	20	13	7	-	52	280
1915 - 1916	93	70	68	73	304	28	24	21	10	1	84	388
1916 - 1917	99	69	64	71	303	39	31	13	21	15	119	422
1917 - 1918	118	95	73	66	352	56	36	24	8	7	131	483
1918 - 1919	72	74	72	74	292	47	62	46	34	9	198	490
1919 - 1920	68	64	76	76	284	98	71	102	74	10	355	639
1920 - 1921	61	55	47	67	230	36	36	23	24	-	119	349
1921 - 1922	68	62	44	42	216	35	29	20	24	2	110	326
1922 - 1923	48	68	61	41	218	25	9	12	17	28	91	309
1923 - 1924	40	43	49	49	181	1	6	10	6	-	23	204
1924 - 1925	1	27	19	37	84	-	-	-	-	-	-	84
1925 - 1926	18	13	12	-	43	5	-	3	-	-	8	51
1926 - 1927	-	-	-	-	-	2	4	-	-	-	6	6
1927 - 1928	-	-	-	-	-	-	1	4	-	-	5	5
1940 - 1941	66	-	-	-	66	14	5	4	-	-	23	89
1941 - 1942	64	65	-	-	129	45	37	35	28	-	145	274
1942 - 1943	62	58	66	-	186	33	29	44	25	-	131	317
1943 - 1944	61	60	60	60	241	37	31	42	32	-	142	384
1944 - 1945	60	57	48	60	225	10	18	29	41	-	98	323
1945 - 1946	40	60	60	52	212	-	7	-	12	-	19	231
1946 - 1947	66	54	55	57	232	-	-	-	-	-	-	232

³⁸ Pentru primii doi ani de existență a școlii nu sunt menționate eleve particulare. În anii școlari 1892-1893 și 1893-1894 acestea au fost trecute în același registru matricol cu elevele din clasele cu frecvență. Din 1894-1895 este deschis un registru matricol separat pentru acestea (Registru matricol nr. 3).

³⁹ În această categorie am inclus elevele particulare care susțineau examenele pentru mai mulți ani șco-

Astfel, dacă în 1913-1914 elevele „particulare” reprezentau 14,94 % din elevele înscrise, în 1916-1917 erau deja 28,19 %, iar în 1919-1920 atingeau 57,35 %, pentru a descrește în anul școlar următor la 34,09 % și în 1923-1924 la 11,27 %. Această suprareprezentare a elevelor „particulare” în anii de război o putem pune pe seama dorinței părinților de a-și proteja fiicele, care erau astfel nevoite să se deplaseze la Satu Mare, doar în perioada de susținere a examenelor anuale. În plus în anul școlar 1919-1920 numeroase eleve de la Școala Civilă de Stat din Baia Mare și-au susținut examenele ca eleve „particulare” cu cadrele didactice de la Satu Mare⁴⁰. Așa se explică creșterea neobișnuită a numărului elevelor de acest tip pentru acest an școlar. Cu toate acestea trebuie să remarcăm faptul că numărul elevor de la cursurile cu frecvență nu a scăzut în vremea războiului, continuând chiar să crească, atingând valoarea maximă în anul școlar 1917-1918.

După război, efectivul total al școlii a început să scadă din trei motive. În primul rând, trasarea graniței dintre România și Ungaria, a făcut ca școala din Satu Mare să piardă o importantă arie de selecție situată în vestul comitatului Satu Mare, care acum se afla în Ungaria. Al doilea motiv a fost pierderea dreptului de publicitate al școlii. A treia cauză a constituit-o înființarea Școlii Secundare de Stat pentru Fete, în toamna anului 1923, care a atras elevele românce. Decăderea este extrem de vizibilă dacă punem în balanță anul școlar 1922-1923, în care exista un număr de 309 eleve înscrise și, comparativ, anul școlar imediat următor cu doar 204 eleve înscrise. Remarcăm, deci, o scădere cu o treime a populației școlare. La începutul anului școlar 1923-1924, 123 de cursante ale școlii au fost preluate de Școala Secundară de Stat pentru Fete⁴¹. Este vorba despre elevele de origine română și evreiască, eleve care nu au mai avut dreptul să frecventeze o instituție romano-catolică cu predare în limba maghiară. Anii următori au înregistrat un declin drastic al numărului de eleve înscrise, până la transformarea Școlii Civile în gimnaziul (și totodată secția maghiară a) Liceului Romano-Catolic de Fete.

După reînființarea sa ca Școală Civilă în toamna anului 1940, în urma Dictatului de la Viena, populația școlară a revenit treptat la valorile numerice de dinaintea Primului Război Mondial, cu mențiunea că elevele particulare reprezentau iarăși procentaje importante din total: 52,91 % în anul școlar 1941-1942, 41,32 % în 1942-1943, 36,97 % în 1943-1944 și 30,34 % în 1944-1945.

Un alt aspect important ce necesită a fi urmărit este abandonul școlar. Acesta poate fi observat atât studiind evoluția/involuția numărului de eleve dintr-o clasă pe parcursul școlarității, cât și ca procentaj pentru fiecare an școlar în parte. Dacă studiem evoluția/involuția numărului de eleve dintr-o clasă, vom constata atât clase care suferă scăderi de efectiv, cât și clase care înregistrează creșteri. Astfel, în anul școlar 1895-1896 - în anul I au fost înscrise 48 de eleve. Au promovat în anul IV doar 29. În anul școlar 1900-1901 elevele din anul I de studii au fost în număr de 47. În anul IV (1903-1904) în clasă rămăseseră 37 de fete. În anii de la începutul secolului al XX-lea și ai Primului Război Mondial observăm fenomenul contrar. Astfel, anul I din 1903-1904, avea înscrise 50 de eleve, în vreme ce în anul IV (1906-1907) regăsim 56 de eleve. În anul I din 1914-1915 erau înregistrate 45 de eleve; aceeași clasă în anul IV (1917-1918) prezenta 66 eleve înscrise⁴². Între 1940-1947 se consemnează doar

lari. De exemplu, în anul școlar 1895-1896, două eleve au susținut atât examenele pentru anul III, cât și cele de anul IV. Tot aici am inclus și elevele pentru care nu este clar precizat anul de studiu.

⁴⁰ Conform înscrisurilor din Registrul matricol nr. 3., f. 220, elevele particulare din Baia Mare (119 eleve) și Baia Sprie (47 eleve) au susținut examenul în localitate, comisia de examinare deplasându-se acolo.

⁴¹ Ioan Viman, *Învățământul secundar din părțile sătmărene în perioada interbelică: 1919-1940*, Ed. Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2007, p. 199. Autorul pune acest transfer pe seama desființării Școlii Civile Romano-Catolice de Fete. În realitate, în 1923 școala și-a pierdut doar dreptul de publicitate.

⁴² Nu mai furnizăm alte exemple, deoarece datele sunt ușor de urmărit pe diagonală, în tabel.

Școala civilă romano-catolică de fete din Satu Mare

pierderi minore pentru fiecare clasă. În tabelul de mai jos ne-am propus să surprindem situația abandonului școlar, prin decupaje secvențiale situate la cinci ani distanță. Am luat în discuție și anii supuși vitregiilor existenței obiective, precum 1918-1919 și 1919-1920, în care „Marea Istorie” a afectat situația învățământului.

Anul școlar	Număr eleve retrase din clasele cu „frecvență”	Abandonul la elevele „particulare” ⁴³	Total
1890 - 1891	6	-	6 (10,34 %)
1895 - 1896	8	-	8 (4,16 %)
1900 - 1901	18	4	22 (9,73 %)
1905 - 1906	12	3	15 (7,03 %)
1910 - 1911	15	2	17 (5,62 %)
1915 - 1916	6	-	6 (1,54 %)
1918 - 1919	23	75	98 (20 %)
1919 - 1920	25	71	96 (15,50 %)
1920 - 1921	13	25	38 (10,88 %)
1924 - 1925	27	-	27 (32,14 %)
1940 - 1941	9	1	10 (11,23 %)
1944 - 1945	3	-	3 (1,33 %)

Se observă ușor că după un început ezitant, cu un procent de peste 10 % eleve retrase în primul an de funcționare a școlii, în anii următori rata abandonului școlar este în scădere, înregistrând valori mici chiar și în vremea Primului Război Mondial. Primăvara tensionată a anului 1919 și redesenarea granițelor au dus la creșterea procentuală a acestui fenomen pentru anii școlari 1918-1919 și 1919-1920. Astfel, în cazul a 43 dintre cele 71 de eleve particulare ce nu s-au mai prezentat la examene în anul școlar 1919-1920, este indicată noua frontieră ca motiv al abandonului școlar⁴⁴. În schimb, procentajul mare al abandonului din 1924-1925 se datorează cu siguranță retragerii dreptului de publicitate al școlii, de către statul român. În celălalt interval de funcționare a școlii se observă o rată mare de renunțare la studii în primul an de reluare a activității (1940-1941) și procentaje mult mai mici în anii următori.

O problemă pe care am întâlnit-o și la Școala Primară este suprapopularea claselor. Numărul de eleve într-o clasă depășea frecvent 40 – 50. Abia în anul școlar 1908-1909 avem informații despre clase paralele - I A și I B cu 39 și, respectiv, 40 de eleve. Până atunci nu există indicii despre existența acestui format. Următorii doi ani școlari această structură este menținută, dar în 1911-1912 clasele au fost unite într-una singură de anul IV cu 63 de eleve. În 1915-1916 avem iarăși I A și I B, în total 93 de eleve. Anul următor clasa este comasată și cuprinde 69 de eleve (anul II). În schimb anul I are două clase - de 49 și, respectiv, 50 de eleve. Și în 1917-1918 există două clase de anul întâi, I A - cu 60 de eleve și I B - cu 58 de eleve. Și anul doi se remarcă prin două clase: II A - cu 46 și II B cu 49 eleve. În 1919-1920 existau III A și III B, respectiv IV a și IV B. În 1920-1921 - IV A și IV B aveau în total 67 eleve. Sălile de clasă mari

⁴³ Erau eleve care se înscriau la școală, dar nu se prezentau pentru susținerea examenelor.

⁴⁴ ANBJSM fond: *Gimnaziul Romano-Catolic de Fete*, inv. nr. 37, Registrul matricol nr. 3, passim.

și aerisite permiteau funcționarea cu efective de neconceput astăzi.

2.2. Confesiunea religioasă a elevilor⁴⁵

Anul școlar	Confesiunea					Total (100 %)
	Romano-catolică	Greco-catolică	Reformată	Israelită	Alta/ neprecizată	
1890 - 1891	34 (58,62 %)	2 (3,44 %)	6 (10,34 %)	16 (27,56 %)	-	58
1894 - 1895	108 (61,71 %)	18 (10,28 %)	21 (12 %)	28 (16 %)	-	175
1899 - 1900	119 (58,62 %)	12 (5,91 %)	28 (13,79 %)	44 (21,67 %)	-	203
1904 - 1905	140 (66,66 %)	24 (11,42 %)	17 (8,09 %)	29 (13,80 %)	-	210
1909 - 1910	164 (58,99 %)	44 (15,82 %)	22 (7,91 %)	48 (17,26 %)	-	278
1914 - 1915	163 (58,21 %)	39 (13,92 %)	33 (11,78 %)	45 (16,07 %)	-	280
1919 - 1920	290 (46,84 %)	92 (14,86 %)	82 (13,24 %)	121 (19,54 %)	34 (5,49 %)	619
1922 - 1923⁴⁶	193 (67,48 %)	44 (15,38 %)	24 (8,39 %)	25 (8,74 %)	-	286
1924 - 1925	62 (73,80 %)	3 (3,57 %)	9 (10,71 %)	10 (11,90 %)	-	84
1940 - 1941	50 (56,17 %)	24 (26,96 %)	13 (14,60 %)	1 (1,12 %)	1 (1,12 %)	89
1944 - 1945	224 (69,34 %)	73 (22,60 %)	22 (6,81 %)	-	4 (1,23 %)	323

Am selectat pentru analiza noastră ani școlari situați la un ecart aproximativ egal. Se constată o dominare netă a elevilor de confesiune romano-catolică, care au majoritatea absolută în toți anii studiați (excepție 1919-1920). Urmează elevele de religie israelită, cele de confesiune greco-catolică și cele de confesiune reformată. În rândul acestora din urmă le-am cuprins atât pe cele de confesiune „helvetică” adică calvină (care erau majoritare), cât și pe elevele unitariene sau de confesiune evanghelică augustană⁴⁷. Se observă dispariția elevilor de confesiune israelită în anii celui De-al Doilea Război Mondial. Acest fapt se datorează în

⁴⁵ Datele le-am cules din registrele matricole utilizate și pentru studierea evoluției numărului elevilor școlii.

⁴⁶ Date extrase din Anuarul Școlii Civile: 1922-1923, p. 8. Conform anuarului numărul total de eleve înscrise la școală a fost de 286. Conform calculelor noastre bazate pe datele înregistrate în registrele matricole, în acest an școlar ar fi fost înscrise 309 eleve.

⁴⁷ De exemplu, în anul școlar 1890-1891, din cele șase eleve menționate la confesiunea reformată, cinci țineau de ramura „helvetică”/calvină, iar una era unitariană. În 1899-1900 printre elevele reformate se aflau și trei de confesiune evanghelică augustană și o elevă ce ținea de cultul unitarian etc.

primul rând legislației antisemite din Ungaria, care se aplica și în Ardealul de nord-vest, după 30 august 1940, conform căreia în școli se aplica principiul „*numerus clausus*”, procentajul elevilor evrei neputând depăși 6 % în școlile publice, cifră care corespundea aproximativ cu procentajul populației evreiești raportată la întreaga populație a țării⁴⁸. Pe de altă parte, la Satu Mare, în anul 1941 s-a deschis o Școală Civilă Mixtă evreiească⁴⁹, aceasta preluând majoritatea elevelor de această confesiune din celelalte școli din oraș.

2.3. Originea etnică a elevelor

Nu am întocmit un studiu sistematic cu privire la originea etnică a elevelor acestei școli, deoarece datele existente sunt insuficiente. Registrele matricole nu menționează clar etnia, ci limba maternă. În aceste condiții la majoritatea elevelor este consemnată ca limbă maternă maghiara. Pentru a interpreta datele existente se poate apela la religie/confesiune și la numele elevelor.

Se poate afirma la modul general, că o mare parte a elevelor de confesiune romano-catolică era de etnie maghiară. Printre ele există însă destule de etnie germană (șvabă) și slovacă, fapt evidențiat de numele lor. Elevele de confesiune greco-catolică erau în majoritate de etnie română și ucraineană, fără a uita de cele care aparțineau de biserica greco-catolică maghiară. Și pentru elevele românce este consemnată ca limbă maternă maghiara. Vom analiza situația din câțiva ani școlari.

Astfel, conform registrului matricol pentru anul școlar 1890-1891, toate cele 58 de eleve înscrise, ar fi avut ca limbă maternă maghiara⁵⁰. Or, 16 eleve erau de origine israelită, iar dintre cele două eleve greco-catolice, Katoka Maria, pare a avea mai degrabă origine ruteană.

În 1894-1895 toate elevele din clasele cu frecvență sunt declarate ca având limba maternă maghiara, deși 28 dintre acestea erau israelite, iar 15 greco-catolice. Elevele particulare sunt considerate de asemenea de limbă maternă maghiară, or două dintre elevele greco-catolice au o certă origine românească. Este vorba despre Nyistor Amália și despre Papp Irén, al cărei tată, Papp István, era preot greco-catolic în Baia Sprie⁵¹.

Pentru anul școlar 1899-1900, dintre cele 159 eleve înscrise la clasele cu frecvență, la 144 este consemnată ca limbă maternă maghiara, la 13 germana, iar pentru două româna. Cele 44 de eleve particulare sunt considerate toate ca având limba maternă maghiara, chiar și Domnita Paulina, de confesiune greco-catolică, al cărei tată era cantor – învățător. În anul școlar următor elevele cu limba maternă germană și română dispar aproape în totalitate, printre elevele de la cursuri cu frecvență fiind înregistrată una singură cu limba maternă germană. Nu este vorba de o dispariție fizică ci de faptul că la aceleași eleve acum este consemnată maghiara ca limbă maternă.

În anul școlar 1909-1910 întâlnim o situație similară. Astfel, toate cele 57 de eleve ale anului IV, clasă cu frecvență, sunt considerate a avea limba maternă maghiara. 16 dintre acestea erau israelite, iar șase greco-catolice. Dintre acestea șase considerăm că Bozsán Julianna (din Botiz), Márosan Mária (Negrești-Oaș) și Muszte Mária (Târgu-Lăpuș) au cu siguranță româna ca limbă maternă. În același an școlar, toate elevele particulare sunt înregistrate cu maghiara ca limbă maternă, deși șase erau de confesiune israelită și cinci greco-catolice. Dintre acestea cinci,

⁴⁸ Lőwy Dániel, *A Kálváriától a tragédiáig. Kolozsvár zsidó lakosságának története*, Koinónia Kiadó, Kolozsvár, 2005, p. 131.

⁴⁹ Despre această școală vezi: Csirák Csaba, *A Szatmárnémeti Izraelita Koedukációs Polgári Középiskola*, lucrare accesibilă la: <http://egyur.50webs.com/Izrkozepisk.pdf> (ultima accesare: 07.02.2017).

⁵⁰ ANBJSM, fond: *Gimnaziul Romano-Catolic de Fete din Satu Mare*, nr. inv. 371, Registrul matricol nr. 2.

⁵¹ Pentru elevele particulare: *loc. cit.*, Registrul matricol nr. 3.

trei sunt sigur românce: surorile Szücs Kornélia și Valéria⁵², al căror tată era cantor-învățător la Csenger și Bretan Florá, al cărei tată era de asemenea cantor-învățător, însă la Doba.

Conform unei statistici⁵³ referitoare la anul școlar 1942-1943, dintre cele 180 de eleve clasificate din clasele cu frecvență, 165 aveau ca limbă maternă maghiara, iar 15 româna. Din cele 180 de eleve, 154 vorbeau doar limba maghiară, 24 vorbeau atât româna cât și maghiara, iar două eleve cunoșteau atât limba maghiară cât și pe cea germană.

Situația este similară cu cea înregistrată în cazul Școlii Primare⁵⁴ și considerăm că furnizarea altor exemple de acest gen ar fi redundantă. Este evident că majoritatea elevelor avea maghiara ca limbă maternă, procesul de maghiarizare fiind accentuat atât în mediul șvăbesc, cât și în cel evreiesc, dar exemple precum cele de mai sus arată cât de nesigure sunt aceste înregistrări din documentele școlare și îndeamnă la utilizarea lor cu precauție.

2.4. Originea geografică a elevelor

Distanța de la care vin elevii pentru a studia la o școală arată zona de influență a acesteia și dovedește notorietatea sa. O analiză complexă a acestei situații este imposibil de realizat, datorită modalităților diferite de înregistrare a datelor în registrele matricole. Astfel, în unele registre este indicată localitatea unde s-a născut eleva, în timp ce în altele se menționează adresa de domiciliu a părinților. Util pentru demersul nostru este domiciliul părinților și al elevei din perioada studiilor. Considerăm că este irelevantă alcătuirea unor statistici bazate pe locul de naștere al elevei, deoarece în multe situații acesta nu coincide cu adresa din perioada școlarității și deci nu reflectă gradul de atractivitate al școlii⁵⁵. În consecință ne vom baza în demersul nostru pe datele existente⁵⁶.

Anul școlar	Eleve din clasele cu frecvență		Elevete particulare		Total	
	Din orașul Satu Mare	Din afara orașului	Din orașul Satu Mare	Din afara orașului	Din orașul Satu Mare	Din afara orașului
1890 - 1891	38	20	-	-	38 (65,51 %)	20 (34,39 %)
1894 - 1895	76	64	4	31	80 (45,71 %)	95 (54,25 %)
1899 - 1900	91	68	6	38	97 (47,78 %)	106 (52,22 %)

⁵² Kornélia este trecută cu numele de familie Szücs, iar Valéria cu numele de familie Szüts.

⁵³ *Anuarul Școlii Civile: 1942-1943*, p. 23.

⁵⁴ Situația este identică și în cazul celorlalte școli administrate de „surorile milostive” la Satu Mare, după cum vom vedea în capitolele următoare.

⁵⁵ De exemplu din cele 35 de eleve particulare înscrise în anul școlar 1894-1895, pentru 16 locul nașterii nu coincide cu domiciliul din momentul înscrierii la școală. În 1899-1900, din 44 de eleve particulare datele nu coincid la 19 eleve, în 1904-1905, din 22 de eleve datele nu corespund pentru 10 eleve, în 1909-1910, din 30 de eleve, datele nu corespund pentru 12 eleve, în 1914-1915, din 52 eleve nu corespund la 23. Datele le-am extras și comparat din Registrul matricol nr. 3. Nici la elevele de la cursuri cu frecvență nu este altă situație. Pentru anul școlar 1915-1916, din totalul de 309 eleve înscrise, locul nașterii nu coincide cu domiciliul în cazul a 142 de eleve, iar pentru 10 eleve nu se poate stabili corespondența deoarece nu sunt înregistrate ambele tipuri de date. Cf. Registrul matricol nr. 5.

⁵⁶ În registrele matricole pentru clasele cu frecvență, după înregistrarea datelor pentru fiecare an școlar, este întocmit, de regulă, un tabel cu statistica anului respectiv. Acesta cuprinde și două rubrici dedicate locului de unde provin elevele, în una din acestea fiind consemnate elevele din orașul Satu Mare iar cele din comitat în cealaltă. În Registrul nr. 3, în care sunt cuprinse elevele particulare, se indică atât locul nașterii, cât și adresa de domiciliu a elevelor.

Școala civilă romano-catolică de fete din Satu Mare

1904 - 1905	124	65	9	12	133 (63,33 %)	77 (36,37 %)
1909 - 1910	169	79	-	30	169 (60,79 %)	109 (39,21 %)
1914 - 1915	159	69	4	48	163 (58,21 %)	117 (41,79 %)
1919 - 1920	160	124 ⁵⁷	7	348	167 (26,13 %)	472⁶ (73,87 %)

Este evident că în clasele cu frecvență sunt majoritare elevele din oraș, însă cele provenite din afara orașului reprezintă procente semnificative. Așa cum era de așteptat, în cazul elevelor particulare, raportul se inversează, fiind majoritare elevele din alte orașe sau din mediul rural. Studiind localitățile de proveniență ale acestora, constatăm că în mare parte acestea erau orașe mici (precum Baia Sprie, Carei, Csenger, Mátészalka), târguri și comune mai mari (precum Seini, Șomcuta Mare, Livada, Medieșu Aurit sau Apa). Mai jos vom ilustra concret aceste afirmații, prezentând originea elevelor particulare, pentru câțiva ani școlari.

În anul școlar 1894-1895 elevele particulare care nu erau localnice proveneau din Carei (19), Baia Sprie (5), Medieșu Aurit (4), Kabola Poliana⁵⁹ (2) și de la o fermă din zona Nagy-Vadas (1)⁶⁰.

În anul școlar 1899-1900 elevele particulare care nu erau localnice proveneau din Baia Sprie (7), Apa (3), Bixad (3), Medieșu Aurit (3), Valea lui Mihai (3), Livada Nouă (2). Câte o elevă își avea domiciliul în Curtuișeni, Fehérgyarmat⁶¹, Feketeardó⁶², Livada, Jászberény⁶³, Jibou, Nagyecsed⁶⁴, Nyírbátor⁶⁵, Orașu Nou, Recea, Seini, Slatina⁶⁶, Szamosszeg⁶⁷, Tăuții Măgherauș, Terebești, Ulmeni.

În anul școlar 1904-1905 nouă dintre elevele particulare erau din Satu Mare. Celelalte 12 veneau din Botiz (2), Carei (2), Crucișor, Fehérgyarmat (1), Korolevo⁶⁸ (1), Mărtinești, Nagydobos⁶⁹ (1), Seini (1), Turulung (1), Vásárosnamény⁷⁰ (1). Doar două eleve erau din afara comitatului Satu Mare, venind din Bereg și Ugocea.

În 1909-1910 printre elevele particulare nu se regăsește niciuna cu domiciliul în Satu Mare. Acestea veneau din Mátészalka (7), Livada (3), Urziceni (3), Carei (2), Socond (2), Șomcuta Mare (2), Csengerújfalu⁷¹ (2). Câte o elevă provenea din Doba, Fehérgyarmat,

⁵⁷ 43 dintre acestea nu erau din județul Satu Mare.

⁵⁸ Amintim că cele mai multe dintre eleve au susținut examenul la Baia Mare și Baia Sprie cu o comisie de examinare de la Satu Mare.

⁵⁹ Localitate din Ucraina de azi, Kobyletska Poliana.

⁶⁰ În județul Szabolcs-Szatmár-Bereg din nord-estul Ungariei de astăzi.

⁶¹ Oraș în județul Szabolcs-Szatmár-Bereg din nord-estul Ungariei de astăzi.

⁶² Azi Chernotsov, raionul Vinogradov din vestul Ucrainei.

⁶³ Oraș în județul Jász-Nagykun-Szolnok din Ungaria centrală.

⁶⁴ Oraș în județul Szabolcs-Szatmár-Bereg din nord-estul Ungariei de astăzi.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ Orașel din Maramureșul istoric, situat la nord de Sighetul Marmăției, azi în raionul Tyachiv din Ucraina.

⁶⁷ Sat situat lângă orașul Mátészalka din județul Szabolcs-Szatmár-Bereg din nord-estul Ungariei de astăzi.

⁶⁸ Localitate în raionul Vinogradov, Ucraina de vest.

⁶⁹ Sat situat lângă orașul Mátészalka din județul Szabolcs-Szatmár-Bereg din nord-estul Ungariei de astăzi.

⁷⁰ Oraș în județul Szabolcs-Szatmár-Bereg, Ungaria.

⁷¹ Sat în districtul Csenger, județul Szabolcs-Szatmár-Bereg, Ungaria.

Hajdúdorog⁷², Komlódtótfalu⁷³, Nábrád⁷⁴, Micula, Sanislău, Sechereșa, și Seini.

În anul școlar 1914-1915 doar o elevă avea domiciliul în afara comitatului Satu Mare, venind din Vylok, comitatul Ugocea, astăzi în Ucraina. Celelalte eleve erau din orașe și sate de pe cuprinsul Sătmarului, doar trei fiind din oraș. Din Ardud erau originare 12 eleve; din Mátészalka – 13; din Șomcuta Mare – cinci eleve, iar din Atea și Rușeni veneau două eleve. Câte o elevă provenea din Berchez, Cărășeu, Cicărlău, Culciu Mic, Nagydobos, Nagyecsed, Sâi, Terebești, Vitka⁷⁵, Vylok⁷⁶, Zsárolyan⁷⁷.

În anul școlar 1919-1920, atât la clasele cu frecvență, cât mai ales la clasele de eleve „particulare” se înregistrează un mare număr de eleve din afara comitatului, dar mai ales din orașul Baia Mare⁷⁸. Majoritatea provenea de la Școala Civilă de Stat de aici și s-a înscris la Satu Mare pentru a-și susține exemenle de final de an⁷⁹.

Pe baza datelor prezentate mai sus, concluzionăm că școala atrăgea eleve de pe tot cuprinsul comitatului Satu Mare - în configurația sa de atunci și, deopotrivă, din așezări situate la limitele comitatelor vecine⁸⁰.

2.5. Originea socială a elevilor

În rândurile următoare vom încerca să prezentăm un profil al elevilor care au urmat cursurile școlii, în funcție de originea lor socială⁸¹. Pentru aceasta am extras din registrele matricole date privind profesia părinților. De regulă este menționată doar profesia tatălui, situația mamei fiind menționată doar în cazul decesului tatălui. Ca și în cazurile precedente, am efectuat studii de caz pentru câțiva ani școlari, pe care i-am considerat reprezentativi, deoarece datele culese pentru ani școlari consecutivi sunt aproape identice și prezentarea lor an de an ar deveni redundantă. Deoarece am regăsit în informațiile documentare o mare diversitate a profesiilor, am încercat să le cuantificăm în câteva domenii reprezentative, pe care le vom reda în tabelul următor. Profesiile foarte rare (restaurator, pădurar, etc.) le-am încadrat la categoria „altele”.

⁷² Oraș în districtul Hajdúböszörmény, județul Hajdú-Bihar, Ungaria.

⁷³ Sat în districtul Csenger, județul Szabolcs-Szatmár-Bereg, Ungaria.

⁷⁴ Sat în districtul Fehérgyarmat, județul Szabolcs-Szatmár-Bereg, Ungaria.

⁷⁵ Mică așezare lângă Vásárosnamény, în județul Szabolcs-Szatmár-Bereg, Ungaria.

⁷⁶ Localitate în raionul Vinogradov, Ucraina de Vest.

⁷⁷ Sat în districtul Fehérgyarmat, județul Szabolcs-Szatmár-Bereg, Ungaria

⁷⁸ Amintim că acesta făcea parte din comitatul Satu Mare.

⁷⁹ Nu cunoaștem situația școlii din Baia Mare. Probabil că aceștia i-a fost retras dreptul de publicitate de către autoritățile statului român.

⁸⁰ Elevele din clasele cu frecvență, care nu erau din orașul Satu Mare, veneau cam din aceeași arie geografică și aceleași localități ca și elevele particulare. Cf. datele înregistrate în ANBJS, fond: *Gimnaziul Romano-Catolic de Fete*, inv. nr. 371, Registrul maticol nr. 5. Acest registru cuprinde datele personale ale elevilor din clasele cu frecvență, inclusiv domiciliul acestora, pentru intervalul cuprins între anii 1915-1926.

⁸¹ Până în anul școlar 1919-1920 datele se referă doar la elevele particulare, deoarece nu sunt disponibile informații de acest gen pentru elevele din clasele cu frecvență. Datele provin de la ANBJS fond: *Gimnaziul Romano-Catolic de Fete*, inv. nr. 371, Registrul matricol nr. 3.

Școala civilă romano-catolică de fete din Satu Mare

Profesia (ocupația) părinților	Anul școlar							
	1894-1895	1899-1900	1904-1905	1909-1910	1914-1915	1919-1920\Eleve particulare ⁸²	1919-1920 Eleve din clasele cu frecvență ⁸³	1942-1943 ⁸⁴
Proprietari de moșie	4 (11,42 %)	10 (22,72 %)	7 (33,33 %)	7 (23,33 %)	8 (15,38 %)	7 (9,45 %)	21 (7,95 %)	4 (2,33 %)
Administrator moșie	-	5 (11,36 %)	-	1 (3,33 %)	1 (1,92 %)	-	3 (1,13 50)	-
Industriași; directori fabrică, mină sau bancă	2 (5,71 %)	-	1 (4,76 %)	1 (3,33 %)	1 (1,92 %)	2 (2,70 %)	5 (1,89 %)	4 (2,33 %)
Profesii libere ⁸⁵	1 (2,85 %)	2 (4,54 %)	2 (9,52 %)	3 (10 %)	8 (15,38 %)	2 (2,70 %)	5 (1,89 %)	13 (18,30 %)
Comercianți	3 (8,57 %)	1 (2,27 %)	-	3 (10 %)	2 (3,84 %)	7 (9,45 %)	42 (15,90 %)	5 (2,92 %)
Funcționari	8 (22,85 %)	2 (4,54 %)	6 (28,57 %)	6 (20 %)	7 (13,46 %)	9 (12,16 %)	28 (10,60 %)	38 (22,22 %)
Profesori; învățători și/sau cantori; preoți	3 (8,57 %)	3 (6,81 %)	1 (4,76 %)	6 (20 %)	6 (11,53 %)	5 (6,75 %)	16 (6,06 %)	8 (4,67 %)
Militari, gardieni, jandarmi, polițiști	-	-	-	-	-	6 (8,10 %)	10 (3,78 %)	3 (1,75 %)
Agriculтори	-	6 (13,63 %)	1 (4,76 %)	-	5 (9,61 %)	4 (5,40 %)	38 (14,39 %)	43
Mici meseriași	6 (17,14 %)	3 (6,81 %)	3 (14,28 %)	2 (6,66 %)	3 (5,76 %)	13 (17,56 %)	48 (18,18 %)	51 (25,14 %)
Muncitori	-	3 (6,81 %)	-	-	2 (3,84 %)	6 (8,10 %)	43 (16,28 %)	-
Pensionari	-	1 (2,27 %)	-	-	-	-	2 (0,75 %)	-
Mama văduvă	2 (5,71 %)	2 (4,54 %)	-	-	-	1 (1,35 %)	-	-
Orfani de ambii părinți	-	1 (2,27 %)	-	-	-	-	-	-
Altele (servitor, zilier, frizer, chelner etc.)	3 (8,57 %)	2 (4,54 %)	-	-	4 (7,69 %)	2 (2,70 %)	4 (1,51 %)	-
Nu există date (sau sunt indes-cifrabile)	2 (5,71 %)	3 (6,81 %)	-	1 (3,33 %)	5 (9,61 %)	9 (12,16 %)	33 (12,50 %)	15 (8,77 %)
Total (100 %)	35	44	21	30	52	74	264	171

Pe baza datelor din tabel putem conchide că elevele proveneau din familii ce aparțineau burgheziei mici și mijlocii, funcționarilor și intelectualilor, dar și proprietarilor agricoli mai înstăriți, categorii sociale educate și cu disponibilitate financiară pentru a oferi educație unei

⁸² Datele se referă doar la elevele particulare din anul IV.

⁸³ Date extrase din Registrul matricol nr. 5, loc.cit.

⁸⁴ Date extrase din Anuarul Școlii Civile pe anul școlar 1942-1943. Informațiile se referă doar la elevele din clasele cu frecvență.

⁸⁵ Juriști, medici, farmaciști, ingineri, artiști etc.

fete în învățământul secundar. Spre exemplu în 1894-1895, Böszörmenyi Zsigmond, proprietar de moșie, întreținea la școală ca eleve particulare trei fiice, una în anul II de studii și celelalte două în anul III. În același an Báko Anna, fiica directorului minelor de la Baia Sprie absolvise anul III, iar Ilona și Mária, fiicele lui Dukász Endre, constructor și restaurator de orgi din Carei încheiau cu succes anul IV.

Remarcăm faptul că fiicele de muncitori și agricultori aproape că lipsesc dintre elevele particulare, dar sunt bine reprezentate în clasele cu frecvență⁸⁶. Acest fapt se datorează stării materiale mai precare a acestor categorii, care nu își permiteau să plătească medietori personali pentru fiicele lor. În schimb, la clasele cu frecvență puteau obține reducerea taxelor școlare, anularea acestora sau chiar burse.

2.6. Situația la învățătură

Fiecare perioadă are exigențele sale educaționale. A studia datele din trecut prin prisma standardelor educaționale actuale ar fi profund greșit. De aceea ne vom limita la prezentarea rezultatelor școlare ale elevilor de altădată, fără a încerca să le extrapolăm în contemporaneitate. Analiza noastră a fost îngreunată de modalitatea de înregistrare a rezultatelor școlare în registrele matricole și în puținele anuare școlare păstrate. După cum am arătat deja, la Școala Civilă Romano-Catolică s-au utilizat calificativele până în trimestrul III al anului școlar 1923-1924 când a fost introdus sistemul românesc cu 10 note. Și sistemul de notare cu calificative a suferit modificări de-a lungul timpului. Totodată, de multe ori în documentele școlare nu sunt consemnate calificativele/mediile anuale, ci doar sunt făcute simple mențiuni, precum „a promovat în an superior” sau „nu a promovat anul”. În aceste condiții centralizarea datelor după un tipar unic este imposibil de realizat. În tabelele următoare ne propunem să prezentăm situația la învățătură pentru câțiva ani școlari pentru care am dispus de date cuantificabile. Am prezentat separat rezultatele elevilor din clasele cu frecvență de ale elevilor particulare, pentru a vedea dacă există diferențe semnificative între cele două tipuri de școlarizare, cu atât mai mult cu cât ideea școlarizării acasă pare a avea tot mai mulți adepți și în zilele noastre.

Anul școlar	Calificativul anual – clase cu frecvență					
	Situația neîncheiată/retrase	Insuficient	Suficient	Bine	Foarte bine	Eminent
1899 - 1900 ⁸⁷	15 (9,43 %)	16 (10,06 %)	10 (6,28 %)	45 (28,30 %)	47 (29,55 %)	26 (16,35 %)
1909 – 1910	6 (2,41 %)	-	24 (9,68 %)	113 (45,56 %)	89 (35 ,88 %)	16 (6,45 %)
1912 - 1913	7 (2,84 %)	20 (8,13 %)	9 (3,65 %)	92 (37,39 %)	97 (39,43 %)	21 (8,53 %)
1913 - 1914	9 (3,23 %)	13 (4,67 %)	7 (2,51 %)	105 (37,76 %)	107 (38,48 %)	37 (13,30 %)
1914 - 1915	1 (0,44 %)	18 (7,89 %)	30 (13,15 %)	124 (54,38 %)	55 (24,12 %)	Nu se mai acorda
1922 - 1923 ⁸⁸	6 (2,75 %)	21 (9,63 %)	57 (26,14 %)	106 (48,62 %)	28 (12,84 %)	Nu se mai acorda
1942 - 1943 ⁸⁹	6 (3,22 %)	33 (17,74 %)	69 (37,09 %)	61 (32,79 %)	3 (1,61 %)	14 (7,52 %)

⁸⁶ Din categoria muncitorilor cel mai bine reprezentați sunt cei care lucrează la căile ferate. Reprezintă circa o treime din total.

⁸⁷ Din anul școlar 1899-1900 și până în 1914-1915 inclusiv, datele cu privire la situația la învățătură le-am extras din registrele matricole ale anilor respectivi, ANBJS fond: Gimnaziul Romano-Catolic de Fete, inv. nr. 371.

⁸⁸ Datele le-am extras din Anuarul Școlii Civile: 1922-1923, , pp. 3-7.

⁸⁹ Pentru anul școlar 1942-1943 datele le-am extras din Anuarul Școlii Civile: 1942-1943, p. 24.

Școala civilă romano-catolică de fete din Satu Mare

Anul școlar	Calificativul anual – eleve particulare					
	Situația neîncheiată/ retrase	Insuficient	Suficient	Bine	Foarte bine	Eminent
1899 – 1900 ⁹⁰	11 (25 %)	2 (4,54 %)	6 (13,63 %)	8 (18,18 %)	12 (27,27 %)	5 (11,36 %)
1909 – 1910	-	1 (3,33 %)	2 (6,66 %)	20 (66,66 %)	6 (20 %)	1 (3,33 %)
1912 - 1913	1 (2,70 %)	2 (5,40 %)	2 (5,40 %)	17 (45,94 %)	13 (35,13 %)	2 (5,40 %)
1913 - 1914	2 (4,08 %)	7 (14,28 %)	7 (14,28 %)	26 (53,06 %)	8 (16,32 %)	-
1914 - 1915	-	5 (9,61 %)	9 (17,30 %)	36 (69,23 %)	2 (3,84 %)	-
1922 - 1923 ⁹¹	21 (23,07 %)	8 (8,79 %)	19 (20,87 %)	42 (46,15 %)	1 (1,09 %)	Nu se mai acorda
1942 - 1943 ⁹²	-	26 (19,84 %)	62 (47,32 %)	41 (31,29 %)	2 (1,52 %)	-

Din analiza datelor din cele două tabele rezultă că majoritatea elevelor din clasele cu frecvență se situau în jurul calificativelor „Bine” și „Foarte bine”, în timp ce elevele particulare se grupează la calificativul „Bine”. Această situație nu mai este valabilă în perioada celei de-a doua conflagrații mondiale, când cele mai multe eleve de la cursurile cu frecvență sunt valorizate cu calificativele „Suficient” și „Bine”, iar elevele particulare obțin aceleași rezultate. În cazul ambelor tipuri de școlarizare accesul la „Foarte Bine” și „Eminent” pare extrem de dificil, ceea ce ne duce cu gândul la îndeplinirea standardelor de evaluare față de perioada anterioară.

O altă observație care se impune este aceea că în anii superiori crește procentajul elevelor cu calificative bune și scade procentajul celor cu calificative inferioare. Spre exemplu, în anul școlar 1899-1900, în clasele cu frecvență am identificat 16 eleve cu calificativul „Insuficient”. Doar două proveneau din anul IV, în timp ce șase erau din anul I. În 1922-1923 în anul IV nicio elevă nu a primit acest calificativ, în timp ce în anul I sunt șapte eleve în această situație. În același timp, în anul I erau doar două eleve cu calificativ „Foarte bine”, în timp ce în anul IV erau nouă eleve ce primiseră acest calificativ maxim la acea dată. Această situație se datorează desigur trierii elevelor în funcție de aptitudinile și interesul lor pentru studiu și explică, în parte, micșorarea numărului de eleve în clasele superioare.

Nu lipsesc elevele care nu îndeplinesc standardele minimale și care primind calificativul „Insuficient” rămân repetente. Din nou este evident că procentajul acestora crește în jurul anului 1940. Multe din elevele care au primit calificativul anual „Suficient” rămâneau corigente la una sau mai multe materii. De exemplu, în anul școlar 1899-1900, din cele șase eleve particulare, care au încheiat anul școlar cu calificativul general „Suficient”, cinci au fost inițial corigente. Ulterior acestea au promovat examenul de corigență, fiind clasificate cu acest calificativ care asigură promovarea „la limită”.

Examenele de absolvire a școlii nu erau facile. Drept dovadă, la finalul anului școlar 1922-1923, dintre cele 55 de absolvente (41 din clasa cu frecvență și 14 eleve particulare) - s-au prezentat la examen doar 32. Acestea au promovat examenul, însă fără rezultate spectaculoase, ceea ce arată încă o dată exigența evaluatorilor (11 au primit calificativul general „Suficient”, 17 - „Bine” și trei dintre ele - „Foarte bine”)⁹³.

⁹⁰ Datele pentru anii școlari 1899-1900, 1909-1910, 1912-1913, 1913-1914 și 1914-1915, le-am extras din Registrul matricol nr. 3, ANBJS fond: Gimnaziul Romano-Catolic de Fete, inv. nr. 371.

⁹¹ Datele le-am extras din Anuarul Școlii Civile: 1922-1923, pp. 3-7.

⁹² Pentru anul școlar 1942-1943 datele le-am extras din Anuarul Școlii Civile: 1942-1943, p. 24.

⁹³ Anuarul Școlii Civile: 1922-1923, p. 7.

2.7. Problema absenteismului școlar

Am extras din registrele matricole absențele elevelor din clasele cu frecvență, acolo unde acestea au fost consemnate. Ne-am propus astfel să obținem o imagine a fenomenului absenteismului școlar în acea epocă.

An școlar	Număr mediu de absențe pe elevă				Media absențelor elevă/ an școlar
	An I	An II	An III	An IV	
1899 - 1900 ⁹⁴	39,48	40,58	28,19	34,54	35,87
1909 - 1910 ⁹⁵	49,72	48,13	41,98	41,07	45,22
1919 - 1920 ⁹⁶	47,20	35,30	42,90	58,15	45,88
1920 - 1921 ⁹⁷	47,53	44,47	73,09	89,32	63,60
1940 - 1941 ⁹⁸	36,13	-	-	-	36,13

În anul școlar 1899-1900 media este de 35,87 absențe/elevă, dar în timp ce există opt eleve care nu au nicio absență se remarcă o elevă cu 297 și multe altele care depășesc 150 de absențe. În anul II remarcăm o elevă cu 72 de absențe în total, din care 26 nemotivate. Datorită situației școlare și absentării nemotivate a rămas repetentă. În aceeași situație era o elevă de anul III, care are doar 13 absențe, toate nemotivate și de asemenea, rezultate slabe la învățătură. În anul școlar 1909-1910 au existat 13 eleve fără nicio absență, dar și o elevă cu 265, toate motivate pe caz de boală. Frecvent apar eleve cu peste 100 de absențe.

Numărul de absențe pe elevă pare foarte ridicat în comparație cu zilele noastre. Remarcăm raritatea elevelor cu absențe nemotivate și măsurile drastice la adresa acestora. Datele sunt destul de apropiate de cele obținute pentru elevele Școlii Primare Romano-Catolice.

3. Personalul didactic

Corpul didactic era format în cea mai mare parte din călugărițe ale ordinului Surorilor Carității Sf. Vincențiu de Paul. Cele mai multe erau formate în propria școală din Satu Mare, Școala Normală Superioară, înființată în 1894, care pregătea profesoare pentru școli civile. Acestora li se adăugau profesorii de religie desemnați de către episcopie. În continuare prezentăm personalul didactic, care a activat în școală⁹⁹. Pentru fiecare cadru didactic menționăm doar acei ani de activitate în școală despre care deținem dovezi certe.

Profesoare – călugărițe

Ádám M. Honorata: 1940-1941. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1922¹⁰⁰. A predat istorie, geografie și limba franceză. A predat și la Liceul

⁹⁴ Date extrase din Registrul matricol nr. 2, ANBJS, fond Gimnaziul Romano-Catolic de Fete, inv. nr. 371.

⁹⁵ Date extrase din Registrul matricol nr. 4.

⁹⁶ Ibidem.

⁹⁷ Date extrase din Registrul matricol nr. 6.

⁹⁸ Date extrase din Registrul matricol nr. 9.

⁹⁹ Reconstituirea am realizat-o după semnăturile din registrele matricole. Pentru anii școlari 1922-1923 și 1942-1943 ne-au stat la dispoziție și anuarele școlii, iar pentru anii 1941-1941, 1942-1943 și 1943-1944 au fost utile și trei registre de procese-verbale aflate în custodia Arhivelor Episcopiei Romano-Catolice de Satu Mare (nu sunt fondate).

¹⁰⁰ Profesoarele de la Școala Civilă, ce au absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare, le-am identificat în Registrul Matricol al Școlii Normale Superioare Romano-Catolice de Fete din Satu Mare (Registrul nr. 2), păstrat în Arhivele Episcopiei Romano-Catolice de Satu Mare, fond:

de Fete Romano-Catolic încă din 1922.

Agárdy M. Alda: 1940-1946. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1920. A predat geografie, istorie și limba maghiară. A fost director al Școlii Civile din ianuarie 1942 și până în 1946. A predat și la Liceul de Fete Romano-Catolic încă din 1920.

Alunár M. Assiola: 1920-1923. A predat limba română.

Bartos M. Angelica: 1920-1922 A predat geografie și limba maghiară.

Borsody M. Bernadette: 1901-1902

Borsody M. Erzsébet: 1916-1919. A predat științele naturii, chimie și educație pentru sănătate. A predat și la Liceul de Fete Romano-Catolic.

Bóth M. Klara/Clara: 1941-1947. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1922. A predat geografie, istorie și limba maghiară. A fost director al Școlii Civile în anul școlar 1946-1947. A predat și la Liceul de Fete Romano-Catolic, instituție în cadrul căreia a îndeplinit și funcția de director (cel din urmă, între 1947-1948).

Borz M. Lerina: 1922-1923. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1922. A predat caligrafie, istorie, limba și literatura maghiară.

Bud M. Magda: 1941-1944. A predat limba română, limba franceză și muzică. A predat și la Liceul de Fete Romano-Catolic și la Școala Normală de Învățătoare.

Budaházi M. Imelda: 1904-1906

Castelli/Kastelli M. Cornelia/Kornélia: 1890-1902. A predat istorie și geografie. O regăsim inițial ca învățătoare la Școala Primară apoi și printre profesoarele de la Școala Normală Superioară Romano-Catolică, Școala Normală de Educatoare, de Învățătoare și de la Liceul de Fete Romano-Catolic.

Csuvara M. Immaculata: 1907-1910. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1906.

Déry M. Everilda: 1904-1924. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1900. A predat caligrafie, istorie, limba maghiară și limba germană.

Dőry M. Leontia: 1906-1913. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1910. A predat desen și caligrafie. A predat și la Liceul Romano-Catolic de Fete, dar și la școala absolvită și la Școala Normală Romano-Catolică de Învățătoare.

Drágus M. Chrysteta: 1941-1945. Maestră de lucru de mână pentru fete. A predat și la Liceul Romano-Catolic de Fete.

Erdélyi M. Hermilla: 1923-1924. Profesoară de muzică și gimnastică.

Fábian M. Florentin: 1893-1894

Franck M. Philothea: 1918-1919. A predat geografie, limba germană și stilistică.

Fridrik M. Fidelis: 1894-1895. Între 1894-1896 a predat și la Școala Normală Romano-Catolică de Educatoare (limba maghiară, caligrafie, istorie și geografie).

Goricski/Goricsky M. Salvatoris: 1913-1914. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1913. A predat limba maghiară. Va preda aceeași materie și la Școala Normală Superioară Romano-Catolică, la Școala Normală de Învățătoare Romano-Catolică și la Liceul Romano-Catolic de Fete.

Göbl M. Anisia: 1891-1894. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1896.

Hannig M. Kazimira: 1897-1898. A funcționat și ca învățătoare la Școala Primară.

Hejj M. Speciosa: 1917-1918. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1911. A predat geografie și limba maghiară.

Jarosiewicz/Jarusiewicz M. Alice: 1941-1944. Profesoară cu studii superioare. A predat și la Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare.

Liceul Romano-Catolic de Fete.

Kassay M. Evangelista: 1906-1928. A predat matematică. A fost inițial învățătoare la Școala Primară. A fost un timp director adjunct al Școlii Civile, iar între februarie 1923 și 1926 director. A funcționat și la Liceul Romano-Catolic de Fete.

Kinál M. Benigna: 1941-1944. A predat limba română. A predat geografie, științele naturii și educație morală și la Liceul Romano-Catolic de Fete și la Școala Normală de Învățătoare.

Kind M. Cherubin: 1941-1942

Kocsis M. Antida: 1941-1944

Koepping M. Mercedes: 1908-1911. A predat anterior și la Școala Civilă Romano-Catolică de Fete din Sighet¹⁰¹.

Konvicska M. Adelheid: 1890-1893

Kovács M. Bellarina: 1944-1945

Kovács M. Beata: 1941-1942. A predat caligrafie și desen.

Kovács M. Oktávia: 1898-1905

Kresnyák M. Anselma: 1903-1904. Va preda și la Școala Normală Romano-Catolică de Învățătoare.

Krizsmanek M. Virgilia: 1922-1924. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1922. A predat geografie, istorie și limba maghiară și la Liceul Romano-Catolic de Fete. A funcționat câțiva ani și la Școala Normală.

Kubovits M. Engelberta: 1894-1898. A predat matematică și științele naturii. O regăsim și printre profesorele de la Școala Normală Superioară Romano-Catolică și Școala Normală Romano-Catolică de Educatoare unde a predat și chimie, educație civică și contabilitate.

Lakos M. Marillac: 1917-1918; 1941-1942. A predat geografie, istorie și limba maghiară. A fost profesoară și la Liceul Romano-Catolic de Fete.

Lakos M. Clarentia: 1920-1923. Profesoară de lucru de mână pentru fete și desen. A funcționat și ca învățătoare la Școala Primară (1919-1920).

Lengyel M. Ladisla: 1890-1891

Lőrincz M. Augusta: 1941-1943. A predat limbile germană, franceză și maghiară. A fost profesoară și la Liceul Romano-Catolic de Fete și la Școala Normală de Învățătoare. .

Lustaler M. Edigna: 1900-1901

Nagy M. Bertilla: 1907-1915. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1906. A predat științele naturii. A fost inițial învățătoare la Școala Primară. Va preda și la Școala Normală Superioară Romano-Catolică. Este printre cele mai longevive cadre didactice dintre surorile milostive de la Satu Mare.

Németh M. Stilla: 1898-1921. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1912. A predat geografie istorie, limba maghiară și desen, inclusiv la școala absolvită.

Óberth/Ormódi M. Annuntiata: 1940-1945. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1922. A predat matematică, științele naturii și desen. A predat și la Școala Normală Superioară Romano-Catolică între 1921-1923 și la Liceul Romano-Catolic de Fete.

Osvald M. Aquina: 1914-1917. Maestră de lucru de mână pentru fete.

Palkovits M. Clarentia: 1902-1907

Parner M. Neita: 1915-1916

Paulus M. Basilia: 1897-1904. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1897. Va preda desen și la Școala Normală Superioară Romano-Catolică.

Póngracz M. Viktoria: 1921-1924. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică

¹⁰¹ Vánk Sándor, *op.cit.*, p. 40.

Școala civilă romano-catolică de fete din Satu Mare

de Fete din Satu Mare în 1904. A predat științele naturii, geografie, chimie, fizică, igienă și economie. A predat și la școlile Ordinului Sf. Vincențiu de la Sighet¹⁰².

Ragyina M. Marcella: 1917-1918.

Rasztovich M. Aquila: 1919-1920. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1910. A predat istorie, limba germană și lucru de mână pentru fete. Va preda și la Liceul Romano-Catolic de Fete.

Reszler M. Bonaventura: 1944-1945. A predat limba franceză. Absolventă de studii superioare la Cluj. A funcționat și la Liceul Romano-Catolic de Fete

Ruber M. Colombieris: 1941-1944. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1922. A predat științele naturii, inclusiv la Liceul Romano-Catolic de Fete. Din 1942 apare cu numele schimbat în Raskóczi M. Colombieris.

Strobenz M. Remigiah: 1916-1920. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1910. A predat geografie, științele naturii și limba maghiară. A funcționat și la Liceul Romano-Catolic de Fete.

Szabó M. Carola: 1910-1912. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1906.

Szabó M. Gonsalva: 1899-1900. A funcționat și ca învățătoare la Școala primară (1898-1899).

Szabó M. Honória: 1894-1898. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1896. Va preda și la aceasta.

Szabó M. Jolandis: 1919-1921. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1919. A predat geografie, limba germană și limba maghiară.

Száráz M. Digna: 1915-1916

Tamás M. Carmella: 1941-1944. A predat matematică, fizică și științele naturii inclusiv la Liceul Romano-Catolic de Fete.

Teleky M. Desideria: 1940-1941. Maestră de lucru manual și gospodărie. A predat și la Liceul Romano-Catolic de Fete și la Școala Normală Romano-Catolică de Învățătoare.

Tempfli M. Tarsitia: 1941-1942. Profesoară cu studii superioare de limba germană, limba maghiară, istorie. A predat și la Liceul Romano-Catolic de Fete.

Tersánszky M. Edvina/Edwina: 1921-1922. A predat limba maghiară și la Școala Normală Romano-Catolică de Educatoare, dar și la Școala Normală Superioară Romano-Catolică.

Tóth M. Theodosia: 1896-1897. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1897. A funcționat și ca învățătoare la Școala Primară.

Trampusch M. Francisca: 1941-1942. Profesoară cu studii superioare de limba germană, limba franceză, limba maghiară. A predat și la Liceul Romano-Catolic de Fete.

Ulicsák M. Xaveria: 1941-1943. A predat caligrafie și desen, inclusiv la Liceul Romano-Catolic de Fete.

Varga Erzsébet: 1942-1943. Profesoară de educație fizică. la Școala Comercială de Fete de Stat. Nu era călugăriță.

Virág M. Rosina: 1895-1897.

Vlaszáts M. Aloisia: 1891-1894. A predat științele naturii și la Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete și la Școala Normală Romano-Catolică de Educatoare.

Wimmerth M. Clarissa: 1916-1917, 1943-1944. A fost inițial învățătoare, apoi a absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1911. A predat istorie și limba maghiară.

Zsámba M. Doloris: 1913-1915. A predat limba maghiară, istorie și desen.

Zsigráy M. Veréna: 1898-1899. A absolvit Școala Normală Superioară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare în 1906.

¹⁰² *Ibidem.*

Radu David

Profesori de religie/capelani/îndrumători spirituali

Gyulai Mihaly: 1922-1923 – religie confesiunea romano-catolică

dr. Korlat Ferenc: 1941-1942 – religie confesiunea romano-catolică

dr. Szász Ince: 1942-1943 – religie confesiunea romano-catolică

Lemeni Romul: 1942-1943 – greco-catolic român

Ulicsák Béla: 1942-1943 – greco-catolic maghiar

Soós Lajos: 1942-1943 – reformat

Olasz Pacifik: 1943-1944 – religie confesiunea romano-catolică.

Directori

1890-1894 - ?

Castelli/Kastelli M. Cornelia/Kornélia¹⁰³ : 1894-1902. Profesoară de istorie și geografie. A predat la aproape toate școlile coordonate de călugărițele din ordinul Sf. Vincențiu de la Satu Mare, fiind printre cele mai longevive cadre didactice ale congregației.

Hehelein Károly¹⁰⁴: 1902-1911. Canonic și prelat papal a fost și director al Gimnaziului Romano-Catolic de Băieți la finalul secolului al XIX-lea.

Benkő József: 1911-1923. Teolog și canonic al Episcopiei de Satu Mare. A decedat la 22.02.1923¹⁰⁵.

Kassay M. Evangelista: februarie 1923-1926. A predat matematică. A fost mult timp director adjunct al școlii.

Popovics M. Ancilla: 1940-1942 (ianuarie) – era directoarea Liceului Romano-Catolic de Fete, Școala Civilă aflându-se sub conducerea acesteia până în ianuarie 1942.

Agárdy M. Alda: 1942 (ianuarie) - 1946. Era absolventă a Școlii Normale Superioare Romano-Catolice de Fete din Satu Mare din anul 1920.

Bóth M. Klara: 1946-1947. Era absolventă a Școlii Normale Superioare Romano-Catolice de Fete din Satu Mare din anul 1922. Din 1959 și până în 1991 a fost superioara ordinului Sf. Vincențiu la Satu Mare¹⁰⁶.

Radu David

Colegiul Național „Ioan Slavici” Satu Mare

Satu Mare, RO

raduholod@yahoo.com

¹⁰³ Este posibil ca aceasta să fi îndeplinit funcția de director și înainte dar nu avem date în acest sens. Ea semnează ca director pentru prima dată la finele anului școlar 1894-1895 în Registrul Matricol nr. 3 (care cuprinde elevele particulare) - ANBJS fond: Gimnaziul Romano-Catolic de Fete, inv. nr. 371.

¹⁰⁴ O scurtă biografie a acestuia în Tempfli Imre, Sipos Ferenc, *A szatmári római katolikus egyházmegye író papjai*, Szatmárnémeti, 2000, pp. 85-86.

¹⁰⁵ *Anuarul Școlii Civile pe anul 1922-1923*, p. 2.

¹⁰⁶ Cf. Bura László, Ilk, Antal József, *A Páli Szent Vincéről nevezett Szatmári Irgalmas Nővérek 1842-1892*, „Gloria”, Nyomda, Kolozsvár, 1992, p. 16.

Școala civilă romano-catolică de fete din Satu Mare

*Clădirea utilizată de Școala Civilă Romano-Catolică de Fete construită în 1892
(corp B – Colegiul Național „Ioan Slavici Satu Mare”).*

Fațada nordică (dinspre curte) a aceleiași clădiri.

Sor- szám	Tanuló neve	Szüle- tési éve és napja	Születési helye	Vallása	Erköletesi magaviselete	Szorgalom	Hit- és erkölcstan	Magyar nyelv				Német nyelv	Mennyiségiani tárgyak	
								Olvásás és nyelvtan	Írálytan	Irodalom történet	Fogalmazás		Számítás	Mértan
24	Kentye Ersebet	1902. aug. 11	Lagymadaras. (Batnár vm.)	gk.	jó	kellő	jó	~	~	elig. sige	~	elig. sige	jó	~
25	Toka Teresia	1900. jan. 11	Kezencsifala. (Batnár vm.)	gk.	jó	kellő	jelus	~	~	jelus	~	jó	jó	~
26	Schön Anna	1907. febr. 6	Batnár-Németi	iev.	jó	kellő	jó	~	~	elig. ges	~	elig. sige	elig. sige	~
27	Sonnenfeld Etta	1905. dec. 2	Batnár-Németi	iev.	jó	kellő	jelus	~	~	jó	~	jó	jó	~
28	Suta Teresia	1903. febr. 22	Kezencsifala. (Batnár vm.)	gk.	szabály- osult	kellő	jelus	~	~	jó	~	jó	elig. ges	~
29	Surgu Borbála	1904. márc. 29	Dacia. (Batnár vm.)	ek.	jó	kellő	jelus	~	~	jó	~	jó	jó	~
30	Szász Teresia	1903. dec. 7	Émihályfalva. (Bihar vm.)	gk.	jó	dicsi- retes	jelus	~	~	jelus	~	jó	jó	~
31	Szűcs Margit	1905. juli. 28	Batnár-Németi	ek.	jó	kellő	jelus	~	~	jó	~	elig. sige	jó	~
	Szűcs Teresia	1906. márc.	Batnár-Németi	ek.	szabály- osult	válto-	jelus	~	~	elig. sige	~	elig. sige	elig. sige	~

Pagini din Registrul matricol nr. 4 al Școlii Civile Romano-Catolice de Fete.
AN BJ SM fond: Gimnaziul Romano-Catolic de Fete, inv. nr. 371.

A szatmári róm. kath. polgári iskola I. osztályának anyakönyve													
Tanulásban való előmenetele													
neve	Szüle- tési éve és napja	Születési helye	Vallása	Erköletesi magaviselete	Szorgalom	Hit- és erkölcstan	Magyar nyelv				Német nyelv	Mennyiségiani tárgyak	
							Olvásás és nyelvtan	Írálytan	Irodalom történet	Fogalmazás		Számítás	Mértan
ria	1898. dec. 11	Érdöd. Batnár vm.	róm. kath.	pél- dás.	kellő	jelus.	jelus.	~	~	jó.	jelus.	jó.	jó.
na	1899. jan. 4	Batnár-Németi	róm. kath.	pél- dás.	kellő	ki- tünő.	jó.	~	~	jó.	jó.	jó.	jó.
in	1898. nov. 6	Batnár-Németi	ára- elita.	dicsi- retes.	kellő	jó.	jó.	~	~	jó.	elig. sige	jó.	jó.
na	1898. okt. 27	Batnár-Németi	gör. kath.	dicsi- retes.	vál- tozó.	jó.	elig. sige.	~	~	elig. sige.	elig. sige.	jó.	elig. sige
ia	1899. márc. 25	Thass. Szabolcs vm.	iev. ref.	pél- dás.	kel- lő.	ki- tünő.	jelus.	~	~	jelus.	jó.	jó.	jó.
Hona	1900. febr. 8	Bjlini. Bosnia.	róm. kath.	dicsi- retes.	vál- tozó.	jelus.	jó.	~	~	jó.	ki- tünő.	jó.	el. sige

Pagini din Registrul matricol nr. 4 al Școlii Civile Romano-Catolice de Fete.
AN BJ SM fond: Gimnaziul Romano-Catolic de Fete, inv. nr. 371.

Școala civilă romano-catolică de fete din Satu Mare

Sor- szám	A tanuló adatai*	A szülők (gondviselő) adatai	Előző bizonyítványát	(Béztündi, segélydi), felmentés, felvétel az 1939. IV. 1.-c. alapján stb.)
47.	<i>Likszai Erzsébet</i>	Neve: <i>Likszai Mária</i> Foglalkozása: <i>arhátos</i> Lakása (község): <i>Kolmarcsfalva</i> Ulica, házszám: <i>Meseleányi u., 35.</i> Az anya szüle- tési neve: <i>Likszai Erzsébet</i>	melik iskolában: <i>Kolmarcsfalva</i> <i>Likszai Erzsébet, arhátos</i> hányadik osztályról: <i>nyolcadik</i> ismétlő v. magán- tanulói minőségben: mikor kapta? <i>1943. jún. 9.</i>	
	Születési ideje: 19 <i>32</i> . év <i>júl.</i> hó <i>24.</i> n. helye: <i>Bukarest</i> Vallása: <i>rom. kat.</i> Anyanyelve: <i>magyar</i>		Bizonyítvány	
	Tantárgyak	Félévi értesítő	Jegyzet (A tanuló évszói kilépése, célindas elhárítása vagy kizárása, egyéb észrevétel.)	Jegyzet (A tanuló évszói kilépése, célindas elhárítása vagy kizárása, egyéb észrevétel.)
	Magaviselet	Érdemjegyek (betűkkel)	Jegyzet	Érdemjegyek (betűkkel)
	Hit- és erkölcsstan	<i>jó</i>		<i>jó</i>
	Magyar nyelv	<i>jeles</i>		<i>jeles</i>
	Német nyelv	<i>elégőséges</i>		<i>elégőséges</i>
	Ismeretlen <i>Román nyelv</i>	<i>elégőséges</i>		<i>elégőséges</i>
	Földrajz	<i>jó</i>		<i>jó</i>
	Növény- és állattan	<i>elégőséges</i>		<i>elégőséges</i>
	Ásvány- és vegytan	<i>jó</i>		<i>jó</i>
	Természettan	<i>elégőséges</i>		<i>elégőséges</i>

Pagină din Registrul matricol nr. 12 al Școlii Civile Romano-Catolice de Fete.
AN BJ SM fond: Gimnaziul Romano-Catolic de Fete, inv. nr. 371.

Ștampila Școlii Civile Romano-Catolice de Fete în anul școlar 1943-1944.

Az Incepus Kisebbségi Szakmunkács Béla Kat.
POLGÁRI ISKOLÁJÁNAK
(Az intézet neve)

..... osztályának

ANYAKÖNYVE

az 1943/1944. iskolai évben.

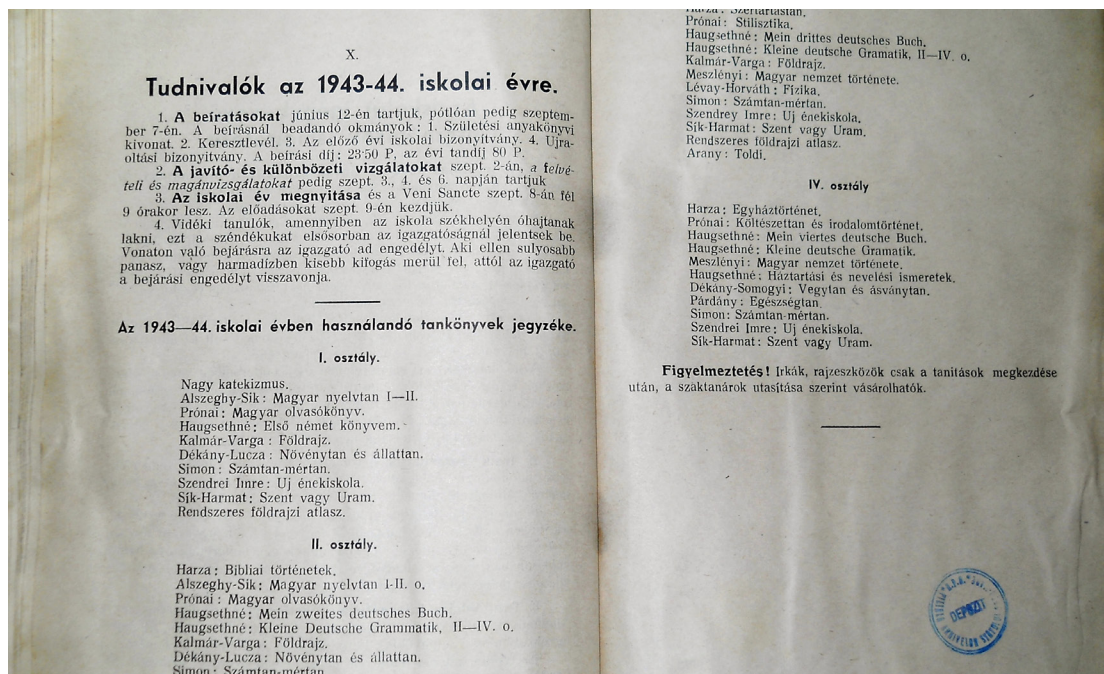
A bejegyzett tanulók száma: 67+37

Érdemjegyek:

	1	2	3	4
Megviselés				
Rendszeres	jelas	jó	elégéges	elégtelen
Előmenetel				

Általános tanulmányi eredmény:
kiváló, jelles, jó, elégséges, elégtelen.

Pagină din Registrul matricol nr. 12 al Școlii Civile Romano-Catolice de Fete.
AN BJ SM fond: Gimnaziul Romano-Catolic de Fete, inv. nr. 371.

Anuarul Școlii Civile Romano-Catolice din Satu Mare pe anul școlar 1942-1943. Sunt prezentate activitățile de deschidere a anului școlar următor și lista manualelor ce vor fi utilizate.